

گزارش عملکرد قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در حوزه بازارهای مالی

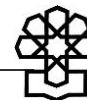
معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۶۳۶۳
اسفندماه ۱۳۹۷

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
بررسی و ارزیابی عملکرد احکام و تکالیف قانونی	۳
ماده (۱۴) - مستثنا شدن برخی معاملات مربوط به اوراق بهادار از قانون محاسبات عمومی	۳
ماده (۱۶) - واگذاری اموال مازاد و سهام شرکت‌های غیربانکی در بانک‌ها	۴
ماده (۱۷) - ضمانت‌های اجرایی فروش اموال مازاد بانک‌ها	۸
ماده (۱۸) - افزایش سرمایه بانک‌های دولتی	۱۰
ماده (۱۹) - کمک به تأمین نقدینگی واحدهای تولیدی و تسهیل در وصول مطالبات بانک‌ها	۱۲
ماده (۲۰) - تعیین تکلیف بدهی‌های ارزی حساب ذخیره ارزی	۱۳
ماده (۲۱) - افتتاح حساب ویژه تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌های اقتصادی	۱۸
ماده (۲۲) - تکلیف بانک‌ها به پرداخت تسهیلات ارزی و ریالی	۲۰
ماده (۲۳) - تسویه حساب تسهیلات معوق بنگاه‌های تولیدی	۲۱
ماده (۲۴) - افزایش سرمایه بانک‌های دولتی	۲۳
ماده (۲۵) - راه‌اندازی شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری	۲۴
ماده (۲۶) - انتشار اوراق مشارکت	۲۵
ماده (۲۸) - تأسیس صندوق تثبیت بازار سرمایه	۲۶
ماده (۲۹) - معافیت‌های مالیاتی اوراق بهادار اسلامی	۲۷
ماده (۳۳) - معافیت مالیاتی نقل و انتقال بازارگردانی اوراق بهادار	۲۸
ماده (۴۶) - تأمین تفاوت‌های ریالی تعهدات ارزی	۲۸
ماده (۴۷) - تخصیص سهمی از تسهیلات اعطایی بانک‌های عامل غیرتخصصی به بخش کشاورزی	۳۰
ماده (۵۱) - تسهیل در تأمین مالی حوزه کشاورزی	۳۲
جمع‌بندی	۳۴
پیوست‌ها	۳۵

گزارش عملکرد قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در حوزه بازارهای مالی

چکیده

«قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۲۰ به تصویب مجلس رسید که مشتمل بر ۶۰ ماده در حوزه‌های مختلف است. به دلیل اهمیت احکام مندرج در این قانون و ضرورت ارزیابی اجرای آنها، گزارش حاضر، عملکرد احکام مرتبط با حوزه بازارهای مالی (بانک، بورس، بیمه و ارز) تا مهرماه ۱۳۹۷ را بررسی و ارزیابی می‌نماید.

بررسی‌های صورت گرفته نشان می‌دهد عملکرد سازمان‌ها و نهادهای مختلف مرتبط با این قانون، وضعیت چندان مناسبی نداشته است. در عمده مواد مورد بررسی در حوزه بازارهای مالی، صرفاً به ابلاغ قانون و تصویب آیین‌نامه‌های مربوط و برخی اقدامات اولیه اکتفا شده است به نحوی که بخش زیادی از تکالیف مندرج در این حوزه همانند واگذاری اموال مازاد و شرکت‌های غیربانکی بانک‌ها، بازپرداخت بدهی‌های ارزی از محل حساب ذخیره ارزی، فعالیت شرکت‌های رتبه‌بندی، تأمین تفاوت‌های ریالی ناشی از تعهدات ارزی و برخی احکام دیگر با اجرای کامل و اثربخش فاصله نسبتاً زیادی دارند. در تحلیل چرایی عملکرد ضعیف این قانون در حوزه مورد بررسی می‌توان به تداوم رکود نسبی در اقتصاد کشور و آثار آن بر بازار مالی و بخش حقیقی اقتصاد، نبود عزم جدی در دستگاه‌ها و نهادهای دارای مسئولیت، عدم پیش‌بینی ضمانت‌های اجرایی در تکالیف دستگاه‌ها، پراکندگی، نبود انسجام و برخی ابهامات در احکام قانون، احاله نمودن برخی تصمیمات اساسی به آیین‌نامه‌های اجرایی و اثرگذاری آن بر طولانی شدن اتخاذ تصمیم در دولت و فشار گروه‌های ذی‌نفع نسبت به تغییر مفاد آیین‌نامه‌ها و تصمیمات دولت اشاره کرد.

پیگیری و توجه جدی مجلس شورای اسلامی و دستگاه‌های نظارتی به اجرای سریع و کامل این قانون و همچنین برخورد نظارتی با دستگاه‌ها و نهادهایی که در اجرای احکام قانونی اهمال داشته‌اند ضروری به نظر می‌رسد.

مقدمه

لایحه «رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» به عنوان بسته قانونی خروج غیرتورمی از رکود سال‌های ۱۳۹۱ به شکل یک فوریتی در مورخ ۱۳۹۳/۵/۱۹ از سوی دولت تقدیم مجلس شد و در تاریخ ۱۳۹۴/۲/۲۰ به تصویب مجلس رسید. این قانون مشتمل بر ۶۰ ماده در حوزه‌های مختلف است.

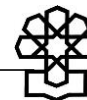
هرچند احکام مندرج در این قانون پراکنده و در حوزه‌های مختلف است ولی به طور کلی در چند دسته بازارهای مالی (بانک، بورس، بیمه و ارز)، بدهی‌ها و مطالبات دولت، صنعت و انرژی و سایر می‌توان تقسیم‌بندی کرد. گزارش حاضر عملکرد احکام مرتبط با حوزه بازارهای مالی (بانک، بورس بیمه و ارز) مشتمل بر مواد (۱۴)، (۱۶)، (۱۷)، (۱۸)، (۲۰)، (۲۱)، (۲۲)، (۲۳)، (۲۴)، (۲۵)، (۲۶)، (۲۸)، (۲۹)، (۳۳)، (۴۶)، (۴۷) و (۵۱) را بررسی و ارزیابی می‌کند.

در احکام مرتبط با حوزه بازارهای مالی در این قانون، تکالیف و وظایف متعددی برای نهادها و سازمان‌هایی همانند وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور (سازمان برنامه و بودجه)، صندوق توسعه ملی، حساب ذخیره ارزی، بیمه مرکزی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی تعیین شده است. با توجه به عنوان و احکام این قانون که درصدد رفع موانع تولید است، می‌توان بیان داشت که ذی‌نفع اصلی این قانون بخش خصوصی و فعالان اقتصادی در بخش‌های مختلف اقتصاد است.

به منظور بررسی عملکرد احکام مربوط به حوزه بازارهای مالی در این قانون مکاتبات لازم با نهادها و سازمان‌های ذی‌نفع، درخصوص ارائه گزارش‌های عملکرد صورت گرفت و جلسات متعددی نیز در معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس و کمیسیون حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم (۴۴) قانون اساسی با دستگاه‌ها برگزار گردید که نتیجه ارزیابی‌ها در مجموع، در این گزارش منعکس شده است.

در این گزارش، احکام مرتبط با حوزه بازارهای مالی (پول، بانک، بیمه و بورس) در محورهایی زیر مورد بررسی قرار گرفته است:

- مجوز انعقاد قرارداد به منظور سرمایه‌گذاری و استثنا شدن اوراق بهادار از رعایت برخی تشریفات،
- تکلیف به فروش اموال و دارایی‌های مازاد بانک‌ها و ضمانت‌های اجرایی آن
- افزایش سرمایه بانک‌های دولتی،
- افتتاح حساب ویژه تأمین سرمایه در گردش
- وصول مطالبات بانک‌ها و مؤسسات اعتباری،
- تعیین تکلیف بدهی‌های ارزی حساب ذخیره ارزی،
- راه‌اندازی شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری به منظور انتشار اوراق مشارکت،
- مقرراتی در خصوص انتشار اوراق بهادار،
- معافیت‌های مالیاتی اوراق بهادار و بازارگردانی این اوراق،
- تأسیس صندوق تثبیت بازار سرمایه،
- تأمین تفاوت‌های ریالی تعهدات ارزی،
- تخصیص سهمی از تسهیلات بانکی به حوزه کشاورزی و تسهیل در وثایق مربوطه.

بررسی و ارزیابی عملکرد احکام و تکالیف قانونی

ماده (۱۴) - مستثنا شدن برخی معاملات مربوط به اوراق بهادار از قانون محاسبات عمومی

الف) موضوع ماده^۱

مستثنا شدن معاملات، دریافت‌ها و پرداخت‌های موضوع انتشار اوراق بهادار دستگاه‌های اجرایی (به منظور تأمین مالی از طریق انتشار اوراق بهادار) از رعایت تشریفات مقرر در قانون محاسبات عمومی کشور و قوانین مربوط به مناقصات و مزایده‌ها با هدف تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی.

ب) اشخاص مکلف یا مرتبط

خزانه‌داری کل کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان بورس و اوراق بهادار، بخش‌های تولیدی

ج) عملکرد

آیین‌نامه اجرای این ماده به شماره ۴۱۸۵۱/ت/۵۲۰۲۸ در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۴ به تصویب هیئت وزیران رسیده است. از نظر عملکرد اجرایی نیز، بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۳/۲۱۸۳۶۶ مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۱۷ معاون امور حقوقی و مجلس وزارت امور اقتصادی و دارایی، نقل و انتقالات دارایی‌های مبنای انتشار صکوک اجاره بابت بدهی دولت به صندوق حمایت و بازنشستگی آینده‌ساز و شرکت هواپیمایی ماهان و همچنین نقل و انتقالات دارایی‌های مبنای انتشار صکوک اجاره برای تسویه بدهی‌های وزارت آموزش و پرورش که در مراحل نهایی انتشار است از رعایت تشریفات مقرر در قانون محاسبه عمومی و قوانین و مقررات مربوط به مناقصات و مزایده‌های مستثنا شده است.

د) تحلیل و ارزیابی عملکرد

با توجه به ماهیت این حکم مبنی بر اعطای مجوز قانونی مستثنا شدن معاملات مزبور، حکم مزبور پس از لازم‌الاجرا شدن قانون اجرا شده است.

۱. ماده (۱۴) - معاملات و دریافت‌ها و پرداخت‌های موضوع انتشار اوراق بهادار دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری مصوب ۱۳۸۶/۷/۸ از طریق نهاد واسط موضوع بند «د» ماده (۱) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی به منظور تأمین مالی از طریق انتشار اوراق بهادار در مواردی که خرید، فروش و اجاره دارایی جزو لاینفک ابزار تأمین مالی است با تأیید خزانه‌داری کل کشور از رعایت تشریفات مقرر در قانون محاسبات عمومی کشور و قوانین مربوط به مناقصات و مزایده‌ها مستثنا است. سقف درآمدهای موضوع انتشار اوراق بهادار مذکور در این ماده ضمن قوانین بودجه سنواتی تعیین می‌شود. آیین‌نامه اجرایی این ماده با اولویت دادن به بخش‌های تولیدی، ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ماده (۱۶) - واگذاری اموال مازاد و سهام شرکت‌های غیربانکی در بانک‌ها

الف) موضوع ماده^۱

در سال‌های اخیر مسئله شرکت‌داری و سرمایه‌گذاری بانک‌ها به یکی از مسائل مهم و چالش‌برانگیز نظام بانکی تبدیل شده است. محور و کانون اصلی فعالیت بانک، حوزه اعتباری است و نه سرمایه‌گذاری و ورود به بخش واقعی، بر همین اساس هرچقدر حجم سرمایه‌گذاری‌ها و دارایی‌های و اموال غیرمتبیط با فعالیت بانکی مؤسسات اعتباری افزایش یابد، به همان میزان ریسک‌های خرد و کلان افزایش پیدا می‌کند. ابعاد و آثار این مسئله در دوره‌های رونق و رکود اقتصادی تشدید می‌شود.

در راستای تحقق هدف فوق‌الذکر، در این ماده (۲) حکم تکلیف شده بود:

۱. مکلف شدن بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دارای مجوز به واگذاری اموال مازاد و شرکت‌های تابعه با سهام بالای ۵۰ درصد به نحوی که طی ۳ سال، سالیانه حداقل ۳۳ درصد آنها واگذار گردد،
۲. تکلیف به بانک‌ها جهت واگذاری سهام شرکت‌هایی که فعالیت غیربانکی در آنها صورت می‌گیرد.

ب) اشخاص مکلف یا مرتبیط

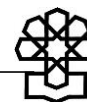
کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی، شورای پول و اعتبار، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، خزانه‌داری کل، سازمان برنامه و بودجه کل کشور.

ج) عملکرد

✓ عملکرد تصویب دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها

- به طور کلی این ماده تصریح لازم را در خصوص ابلاغ یک دستورالعمل یا آیین‌نامه جامع برای اجرای دقیق حکم به ویژه نحوه شناسایی اموال مازاد نسبت به حد استاندارد و ... ندارد.
- با توجه به بند «ب» این ماده در خصوص تعیین غیربانکی بودن شرکت‌های بانک‌ها، شورای پول و اعتبار به استناد بند «ب» این ماده در تاریخ ۱۳۹۶/۰۲/۱۲ یعنی حدود ۲ سال پس از تصویب قانون، دستورالعمل سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار را تدوین و به شبکه بانکی کشور ابلاغ کرد. بر اساس دستورالعمل جدید،

۱. ماده (۱۶) - کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون تا مدت سه سال: الف) سالانه حداقل سی‌وسه درصد (۳۳٪) اموال خود اعم از منقول، غیرمنقول و سرقفلی را که به تملک آنها و شرکت‌های تابعه آنها درآمده است و به تشخیص شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مازاد می‌باشد، واگذار کنند. منظور از شرکت‌های تابعه مذکور، شرکت‌هایی هستند که بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به صورت مستقیم یا غیرمستقیم مالک بیش از پنجاه درصد (۵۰٪) سهام آن باشند یا اکثریت اعضای هیئت مدیره آن را تعیین کنند. ب) سهام تحت تملک خود و شرکت‌های تابعه خود را در بنگاه‌هایی که فعالیت‌های غیربانکی انجام می‌دهند، به استثنای طرح‌های نیمه‌تمام شرکت‌های تابعه واگذار کنند. تشخیص «غیربانکی» بودن فعالیت بنگاه‌هایی که بانک‌ها، مؤسسات اعتباری و شرکت‌های تابعه، سهام‌دار آنها هستند، بر عهده بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران است. تبصره «۱» - معادل صد درصد (۱۰۰٪) مابه‌التفاوت حاصل از فروش اموال و دارایی‌های مازاد بانک‌های دولتی نسبت به مبلغ قیمت دفتری و هزینه‌های فروش پس از کسر سهم سود قطعی سپرده‌گذاران، به خزانه‌داری کل کشور واريز و جهت افزایش سرمایه همان بانک تخصیص داده می‌شود. وجوه حاصل از این تبصره از پرداخت مالیات و سود سهم دولت معاف است. تبصره «۲» - با رعایت سیاست‌های کلی و قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۷/۲/۲۵ و اصلاحات بعدی آن، وجوه حاصل از واگذاری باقی‌مانده سهام دولت در بانک‌ها و بیمه‌های مشمول واگذاری مطابق با دستورالعملی که به تصویب وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌رسد، در قالب بودجه‌های سنواری به افزایش سرمایه بانک‌های دولتی اختصاص می‌یابد. تبصره «۳» - در اجرای این ماده وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است ظرف مدت سه سال مطابق دستورالعملی که به تصویب مجمع عمومی بانک‌ها می‌رسد، نسبت به بازسازی ساختار مالی و استقرار حاکمیت شرکت در بانک‌های دولتی اقدام کند.

«فعالیت‌های بانکی» که بانک‌ها مجاز به سرمایه‌گذاری و مشارکت هستند، تعریف شد^۱ و بانک‌ها موظف شدند سرمایه‌گذاری خود را در خارج از این چارچوب همانند فعالیت در حوزه شرکت‌های سرمایه‌گذاری، بیمه و نظایر آن و همچنین فعالیت‌های اقتصادی و شرکت‌های تجاری را واگذار نمایند. در حوزه فعالیت‌های بانکی نیز سقف سرمایه‌گذاری، ۲۰ درصد سرمایه پایه خود تعیین شد.^۲

- دستورالعمل‌های «حاکمیت شرکتی در بانک‌های دولت» و «بازسازی ساختار مالی در بانک‌های دولتی» موضوع تبصره «۳» این ماده تا زمان تکمیل گزارش (حدود سه‌سال‌ونیم پس از تصویب قانون) توسط وزارت اقتصاد ابلاغ نشده است.

✓ عملکرد اجرایی

بر اساس گزارش عملکرد بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی در زمان بررسی این گزارش، عملکرد کلی فروش اموال مازاد بانک‌ها و سهام فعالیت‌های غیربانکی متعلق به بانک‌ها به شرح زیر است:

- برآوردی که از املاک و اموال غیرمنقول مازاد بانک‌ها در سال ۱۳۹۵ وجود داشته است، ۲۵۸ هزار میلیارد ریال بوده است.

- در مجموعه عملکرد فروش اموال مازاد بانک‌ها در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶، حدود ۱۱۲ هزار میلیارد ریال بوده است که نسبت به آنچه مازاد بوده است، ۴۳ درصد عملکرد داشته است. بنا به اظهارات قائم مقام بانک مرکزی در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی مورخ ۴ اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۷، بخشی از این اطلاعات به دلیل خوداظهاری بانک‌ها درست نبوده و بانک مرکزی در حال بررسی صحت آمار و اطلاعات دریافتی است.

- سهام فعالیت‌های غیربانکی (موضوع بند «ب» ماده (۱۶)) ۳۰۹ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که مجموع عملکرد سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ نشان می‌دهد که حدود ۹۷ هزار میلیارد ریال آن واگذار شده است که عملکرد آن ۳۲ درصد بوده است.

- در مجموع بررسی عملکرد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در اجرای مواد (۱۶) و (۱۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در فروش و واگذاری اموال مازاد و سهام غیربانکی نشان می‌دهد، عملکرد فروش اموال مازاد و سهام غیربانکی در طی سال‌های ۱۳۹۶-۱۳۹۵ معادل ۲۱۰۶۷۲ میلیارد ریال بوده است که با توجه به میزان ۵۶۷۳۸۶ میلیارد ریال اموال مازاد و سهام غیربانکی شبکه بانکی کشور در پایان سال ۱۳۹۵، حاکی از نسبت عملکرد ۳۷ درصد برای دو سال اجرای مواد مذکور است. بنابراین بر اساس شواهد آماری موجود، عملکرد بانک‌ها مؤسسات اعتباری غیربانکی کشور در خصوص

۱. «تمامی فعالیت‌هایی که به منظور پشتیبانی و سهولت در انجام عملیات بانکی و گسترش و تنوع آن و همچنین حفظ اسرار حرفه‌ای مؤسسه اعتباری انجام می‌شود نظیر عملیات قرض‌الحسنه، عملیات فروش اموال مازاد بانک‌ها، اعتبارسنجی، صدور، پذیرش و پردازش انواع کارت‌های الکترونیکی (کارت‌های خرید، کارت اعتباری کیف پول الکترونیکی و غیره)، انجام عملیات صرافی، عملیات لیزینگ، فناوری اطلاعات، امور چاپ و سایر فعالیت‌های مشابه به تشخیص بانک مرکزی».

۲. ماده (۳) (دستورالعمل): مؤسسه اعتباری موظف است حداکثر ظرف مدت سه سال از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، سهام تحت تملک خود و شرکت‌های تابعه در بنگاه‌هایی که فعالیت‌های غیربانکی انجام می‌دهند را واگذار نماید.

فروش و وگذاری اموال مازاد و سهام غیربانکی، کم‌تر از میزان تکلیف قانونی تصریح شده برای آنها از زمان ابلاغ «قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور» محقق شده است

- با اشاره به فروش عمده دارایی‌های مازاد بانک‌ها به صورت نقد و اقساط و لزوم وصول کامل وجه حاصل از فروش برای محاسبه ما به‌تفاوت حاصل از فروش نسبت به مبلغ قیمت دفتری و هزینه‌های فروش پس از کسر سهم سود قطعی سپرده‌گذاران، جهت واريز به حساب خزانه‌داری کل کشور به منظور افزایش سرمایه بانک‌ها، بنا به اعلام بانک مرکزی، مکاتبات لازم به این منظور با بانک‌ها در حال انجام است، اما با توجه به قیود این بند به نظر نمی‌رسد عملکرد حائز اهمیتی داشته باشد.

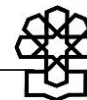
- در اجرای تبصره «۲» این ماده مبنی بر واگذاری باقی‌مانده سهام دولت در بانک‌ها و بیمه‌های مشمول واگذاری، از مجموع مبلغ ۵۲,۸۴۱ میلیون ریال مربوط به واگذاری سهام شرکت‌های بیمه البرز و بیمه آسیا طی چهار ماهه اول سال ۱۳۹۵، مبلغ ۵۲,۶۱۵ میلیون ریال به حساب خزانه واريز و الباقی مبلغ به عنوان هزینه‌های واگذاری منظور شده است. طی دوره زمانی مذکور هیچ نوع واگذاری از سهام بانک‌های مشمول واگذاری انجام نپذیرفته است. در خصوص ادامه این حکم نیز مبنی بر افزایش سرمایه بانک‌های دولتی از محل سهام واگذاری، در بند «م» تبصره «۳» قانون بودجه سال ۱۳۹۴، افزایش سرمایه بانک کشاورزی بر اساس دستورالعمل مربوطه و تصویب مجمع عمومی بانک به میزان ۵۰۰۰ میلیارد ریال صورت پذیرفت.

جزئیات اقدامات و عملکرد فروش اموال مازاد به تفکیک هر یک از بانک‌ها در پیوست ۱ و ۲ این گزارش منعکس شده است.

د) تحلیل و ارزیابی عملکرد

به طور کلی عملکرد واگذاری اموال و دارایی‌های مازاد بانک‌ها و احکام مندرج در این ماده ضعیف بوده که به برخی از دلایل آن اشاره می‌شود:

۱. دریافت گزارش‌های عملکرد منظم، یکدست و حاوی اطلاعات لازم در خصوص میزان اموال مازاد و اقدامات اثربخش برای فروش آنها از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی جهت راستی‌آزمایی توسط بانک مرکزی و وزارت امور اقتصادی و دارایی در طول سال‌های اجرای قانون صورت نگرفته است. به نظر می‌رسد نظارت بر عملکرد بانک‌ها در خصوص این ماده به طور جدی در دستور کار بانک مرکزی قرار نگرفته است.
۲. ارزیابی عملکرد در خصوص فروش اموال مازاد به نحوی که سالیانه ۳۳ درصد آن محقق شده باشد، بدون اطلاع از میزان کل اموال مازاد به هیچ وجه میسر نخواهد بود. بر اساس اطلاعات دریافتی، بانک مرکزی تخمین دقیقی از حجم کل دارایی‌های مازاد بانک‌ها را به تفکیک پایان هر سال (از سال ۱۳۹۴) ندارد و اطلاعات بانک مرکزی نیز بر اساس خوداظهاری بانک‌هاست. با نبود چنین تخمینی نمی‌توان بر تحقق ۳۳ درصد آن از سوی بانک‌ها قضاوت نمود و به تبع آن نمی‌توان از ظرفیت‌های تعیین

شده در ماده (۱۷) برای تنبیه بانکها و مؤسسات خا طی در این مورد استفاده کرد.

۳. یکی از پیش‌زمینه‌های اساسی اجرایی شدن این ماده وابسته به تشخیص مازاد بودن اموال بانکها و شرکت‌های تابعه آنهاست. بر اساس مفاد بند «الف» ماده (۱۶) این تشخیص به نظر شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موکول شده است، لکن با وجود پیگیری بانک‌های مختلف از بانک مرکزی در این خصوص، دستورالعمل روشنی توسط بانک مرکزی (شورای پول و اعتبار) در خصوص ضوابط و حدود مقرر برای شناسایی اموال مازاد به تفکیک نوع آنها ابلاغ نشده است.

۴. باید گفت بر اساس گزارش‌های دریافتی از بانک‌های مختلف، آنچه مسلم است این است که عملکرد بانک‌ها در تحقق این ماده و فروش اموال مازاد ضعیف بوده و تقریباً هیچ یک از بانک‌ها در این زمینه به تکلیف قانونی خود مبنی بر فروش سالیانه ۳۳ درصد از اموال مازاد خود عمل نکرده‌اند. در این خصوص می‌توان به عواملی چون عدم رغبت بانک‌ها به اجرای این ماده خصوصاً استتکاف آنها از عرضه املاک و شرکت‌های مرغوب، عدم جدیت بانک مرکزی در اعمال جرائم تعیین شده در ماده (۱۷) در کنار عواملی چون رکود حاکم بر اقتصاد خصوصاً در حوزه مسکن و املاک، سهل‌البيع نبودن اموال که گاه با مشکلات حقوقی از قبیل وجود معارض مواجه هستند، نگاه فرهنگی منفی جامعه نسبت به خرید چنین اموالی اشاره کرد. در برخی موارد فروش اموال توسط بانک‌ها نیز، متأسفانه به دلیل سهل‌انگاری با ارقامی فراتر از ارزش کارشناسی واقعی در دفاتر آنها ثبت شده است.

۵. بخشی از اموال مازاد بانک‌ها، ناشی از وثایق تملیکی است که در سال‌های اخیر نیز به دلیل بالا رفتن بدهی‌های غیرجاری، به ویژه در تسهیلات مشارکتی، افزایش یافته است. بنابراین این بخش از اموال مازاد بانک‌ها شامل زمین، ماشین‌آلات و مستغلاتی است که به منظور تصفیه مطالبات آنها از بابت تسهیلات اعطایی به طرح‌های تولیدی و صنعتی واحدهای تجاری تملیک شده است، مشکلات و موانعی را برای فروش آنها توسط بانک‌ها وجود دارد. در همین خصوص قانونگذار در ماده (۱۹) این قانون، اصلاحاتی را در فرایندهای وثایق تملیکی بانکی (موضوع تبصره «۴» قانون اصلاحی ثبت) و تسهیل در فروش آنها اعمال کرده بود که متأسفانه تاکنون، آیین‌نامه اجرایی آن توسط قوه قضائیه جهت اجرا صادر نشده است.

۶. برخی از اموال به طور قهری و در قبال دیون دولت یا سایر سازمان‌ها و نهادهای دولتی به بانک‌ها واگذار شده است. با توجه به پیچیده بودن فرایندهای حقوقی مربوط، واگذاری و فروش آنها با مشکلاتی مواجه است.

۷. در خصوص بند «ب» ماده (۱۶) قانون مزبور که مقرر می‌دارد بانک‌ها باید از «فعالیت‌های غیربانکی» خارج شوند، دستورالعمل مربوط با تأخیر بیش از ۲ سال توسط شورای پول و اعتبار ابلاغ گردید که موجب شد دوسوم مهلت قانونی ۳ ساله در قانون برای خروج بانک‌ها از سرمایه‌گذاری‌های غیربانکی، سپری شود. به موجب این دستورالعمل مشارکت بانک‌ها حتی در فعالیت‌هایی نظیر شرکت‌های سرمایه‌گذاری و تأمین سرمایه در بازار سرمایه ممنوع شده و باید از این فعالیت‌ها خارج شوند. شایان ذکر است که در بند «ب» ماده (۱۴) قانون برنامه ششم توسعه، پیش از آنکه شورای پول و اعتبار، سرمایه‌گذاری بانک‌ها در نهادهای بازار سرمایه را از مصادیق

فعالیت‌های غیربانکی به‌شمار بیاورد، قانونگذار اجازه مشارکت بانک‌ها در «تأسیس» صندوق‌های سرمایه‌گذاری و شرکت‌های تأمین سرمایه را منوط به دریافت مجوز بانک مرکزی صادر نمود که با این تفسیر بانک‌ها می‌توانند با مجوز بانک مرکزی در تأسیس نهادهای مالی مزبور مشارکت داشته باشند، ولی نمی‌توانند در شرکت‌های موجود خود ادامه فعالیت داشته باشند که این نوعی تناقض و حداقل ابهام قانونی است.

ماده (۱۷) - ضمانت‌های اجرایی فروش اموال مازاد بانک‌ها

الف) موضوع ماده^۱

تعیین ضمانت‌های اجرایی و مجازات‌هایی برای عدم انجام تکالیف تعیین شده در ماده (۱۶) در خصوص فروش اموال و دارایی‌های مازاد و سهام فعالیت‌های غیربانکی از سوی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری.

ب) اشخاص مکلف یا مرتبط

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، وزارت امور اقتصادی و دارایی، سازمان امور مالیاتی، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

ج) عملکرد

- آیین‌نامه اجرایی بند «ب» و «پ» ماده (۱۷)^۲ در تاریخ ۱۳۹۴/۴/۲۹ به تصویب هیئت وزیران رسیده است.^۳

۱. ماده (۱۷) در صورت عدم انجام تکالیف موضوع ماده (۱۶) این قانون، مجازات‌های زیر نسبت به بانک یا مؤسسه اعتباری متخلف اعمال می‌شود:

الف) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران با اخطار قبلی، نسبت به اعمال مجازات‌های قانونی از جمله ماده (۴۴) قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و اصلاحات بعدی آن اقدام می‌کند.
ب) سود بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که منشأ آن فعالیت‌های غیربانکی شامل بنگهداری و نگهداری سهام باشد در سال ۱۳۹۵ با نرخ بیست‌وهشت درصد (۲۸٪) مشمول مالیات می‌شود. پس از آن، هر سال سه واحد به درصد نرخ مذکور افزوده می‌شود تا به پنجاه‌وپنج درصد (۵۵٪) برسد.

پ) عایدی املاک غیرمنقول مازاد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری شامل زمین، مستغلات، سرفعلی و اموال مشابه آن در سال ۱۳۹۵ با نرخ بیست‌وهشت درصد (۲۸٪) مشمول مالیات می‌شود. پس از آن، هر سال سه واحد درصد به نرخ مذکور اضافه می‌شود تا به پنجاه‌وپنج درصد (۵۵٪) برسد. منظور از عایدی املاک در این ماده مابه‌التفاوت قیمت بازاری ملک در ابتدا و انتهای سال مالی است و بانک یا مؤسسه اعتباری که دارایی غیرمنقول مازاد نگهداری می‌کند موظف است از سال ۱۳۹۵ به بعد، بر اساس نرخ‌های مقرر در این ماده، همه‌ساله مالیات بر عایدی دارایی غیرمنقول مازاد تحت تملک خود را بپردازد. چگونگی تقویم دارایی موضوع این ماده، مطابق آیین‌نامه اجرایی است که توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سازمان امور مالیاتی کشور تهیه می‌شود و ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

ت) مدیر عامل و اعضای هیئت مدیره بانک‌ها و مؤسسات اعتباری که به دلایلی جز موارد تبصره «۱» این ماده و یا حکم قضایی مبنی بر عدم واگذاری اموال و سهام موضوع ماده (۱۶) این قانون، اقدام به اجرای این حکم نمایند به مدت پنج سال از عضویت در هیئت مدیره و نیز تصدی سمت مدیرعاملی بانک‌ها و مؤسسات مالی و اعتباری محروم می‌شوند.

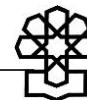
تبصره «۱» - موارد زیر از شمول مجازات‌های مقرر در این ماده مستثنا است:
الف) مواردی که بانک یا مؤسسه اعتباری حسب مورد به تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران یا سازمان بورس و اوراق بهادار اقدامات لازم برای واگذاری دارایی‌های موضوع این ماده را انجام داده ولی به عللی خارج از اراده بانک یا مؤسسه اعتباری، واگذاری آن ممکن نشده باشد؛

ب) نگهداری اموال منقول یا غیرمنقول و سهامی که به تأیید بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به صورت فهری به تملک بانک یا مؤسسه اعتباری درآمده باشد. نگهداری این‌گونه اموال و سهام تا یک سال پس از تاریخ تملک، مشمول مجازات‌های موضوع این ماده نیست. تعیین مصادیق فهری بودن تملک، مطابق آیین‌نامه‌ای است که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی تهیه می‌شود و ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصره «۲» - نظارت مستقیم بر اجرای این حکم با وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌باشد و وزارت مذکور موظف است هر سه ماه یک بار گزارش عملکرد حکم این ماده را به کمیسیون‌های اقتصادی و برنامه و بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

۲. تصویب‌نامه شماره ۵۲۰۹۸/ت/۵۲۱۰۱-هـ مورخ ۱۳۹۴/۴/۲۹ هیئت وزیران.

۳. تصویب‌نامه شماره ۵۲۰۲۷/ت/۵۱۸۴۲-هـ مورخ ۱۳۹۴/۴/۴ هیئت وزیران.

- آیین‌نامه بند «ب» تبصره «۱» این ماده (ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ قانون) در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۷ به تصویب هیئت وزیران رسیده است.^۱ در خصوص تبصره «۲» ماده (۱۷): بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۶/۳۵۹۱۲ مورخ ۱۳۹۶/۲/۱۲ بانک مرکزی به قائم مقام معاونت نظارت، گزارش عملکرد یک ساله بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در خصوص عملکرد ماده (۱۶) و (۱۷) قانون رفع موانع تولید طی نامه شماره ۹۵/۳۹۷۴۲۴ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۹ به وزارت امور اقتصادی و دارایی و دیوان محاسبات کشور ارائه شده است.^۲

- آیین‌نامه اجرایی جزء «ب» تبصره «۱» بند «ت» ماده (۱۷) در خصوص مصادیق اموال قهری، در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۷ توسط هیئت محترم وزیران به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی تصویب شده است.

- مطابق تبصره «۲» آیین‌نامه مذکور مقرر گردید بانک مرکزی پس از دریافت اطلاعات از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، مشخصات ثبتی و نشانی کامل املاک غیرمنقول مزاد و همچنین سهام تحت تملک بانک‌ها و مؤسسه اعتباری در بنگاه‌هایی که فعالیت غیر بانکی انجام می‌دهند، به استثنای موارد مقرر در تبصره «۱» ماده (۱۷) قانون، حداکثر تا دو ماه پس از پایان سال مالی بانک یا مؤسسه اعتباری به سازمان امور مالیاتی کشور و اشخاص مزبور ارسال کند.^۳

- ابلاغ بخشنامه مورخ ۱۳۹۴/۵/۴ بانک مرکزی به کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری مبنی بر ارائه فهرست اموال و دارایی‌های ناشی از تملک قهری خود به همراه اسناد و مدارک مربوط به بانک مرکزی هر سه ماه یکبار

- در اجرای بند «پ» ماده (۱۷) صدور برگ مطالبه مالیاتی برای بانک‌ها جمعاً به مبلغ ۹۰۲۱۲ میلیارد ریال برای سال ۱۳۹۵ صورت گرفته و برای سال ۱۳۹۶ نیز گزارشی ارائه نشده است.

- در اجرای تبصره «۲» بند «ت» ماده (۱۷) وزارت امور اقتصادی و دارایی بیان داشته است که گزارش اقدامات صورت پذیرفته در چهار مرحله برای رئیس‌جمهور محترم و کمیسیون‌های مربوطه مجلس شورای اسلامی ارسال شده است.

د) تحلیل و ارزیابی عملکرد

۱. به طور کلی نحوه انشای حکم این ماده در خصوص موارد استثنا از اعمال تنبیهات و مجازات مانند این عبارت که «به عللی خارج از اراده بانک یا مؤسسه اعتباری، واگذاری (اموال مزاد) ممکن نشده باشد» به گونه‌ای است که نظارت دقیق بر اجرای حکم را مشکل کرده است زیرا این موارد شاخص عینی و دقیق ندارد و صلاح‌دید است و می‌تواند محمل توجیه عدم واگذاری اموال مزاد بانک‌ها باشد که تا حدود زیادی این گونه نیز بوده است. بنابراین اینکه دقیقاً چه بخشی از عدم اجرای تکلیف مقرر در ماده (۱۶) مبنی بر فروش سالیانه ۳۳ درصد از اموال و دارایی‌های مزاد بانک‌ها به دلایلی خارج از اراده بانک

۱. نقل از گزارش معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، ویرایش ششم ۱۳۹۶/۰۶/۲۷؛ بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۵/۴۰۱۲۵۴ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران).

۲. نقل از گزارش معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، ویرایش ششم ۱۳۹۶/۰۶/۲۷.

۳. گزارش معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی جمهوری اسلامی ایران به شماره ۶۲/۷۹۰۵۵ به تاریخ ۱۳۹۷/۴/۲۳.

بوده است، کاملاً مبهم بوده و راه را برای فرار از اجرای قانون باز کرده است.
۲. در خصوص اقدامات صورت گرفته از سوی وزارت امور اقتصادی و دارایی یا بانک مرکزی در اعمال تنبیهات و مجازات‌های مقرر در بند «ت» بر مدیران بانک‌های متخلف گزارشی ارائه نشده است.

ماده (۱۸) - افزایش سرمایه بانک‌های دولتی

الف) موضوع ماده^۱

افزایش سرمایه بانک‌های عامل دولتی از منابع وصولی حساب ذخیره ارزی و همچنین جواز انتشار اوراق بهادار تا سقف ۱۰۰ هزار میلیارد ریال مبتنی بر دارایی به اتکای مطالبات جاری از اشخاص بابت اعطای تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی به بانک‌های عامل حساب ذخیره ارزی.

ب) اشخاص مکلف یا مرتبط

بانک‌های دولتی، خزانه‌داری کل کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان برنامه و بودجه کشور.

ج) عملکرد

آیین‌نامه اجرایی آن در زمان قانونی پیشنهاد و به تصویب هیئت دولت رسیده است^۲ و از طریق بانک مرکزی به بانک‌های مشمول ابلاغ شده است.^۳

مهم‌ترین مطلب در خصوص عملکرد این ماده این است که با عنایت به تعهدات متعدد قانونی حساب ذخیره ارزی از جمله:

✓ مواد (۱۶) و (۱۷) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور (واریز ۵۰ درصد مانده نقدی حساب مذکور در پایان هر سال به حساب صندوق توسعه ملی، تأمین کسری بودجه عمومی دولت، ایفای باقی مانده تعهدات قبلی حساب مزبور و اعطای تسهیلات مورد نیاز صنایع دفاعی کشور)،

✓ بند «ث» ماده (۶۳) قانون برنامه ششم توسعه کشور (اختصاص معادل ریالی مبلغ سه میلیارد دلار در طول اجرای قانون برنامه ششم توسعه از محل حساب ذخیره ارزی پس از کسر سهم صندوق

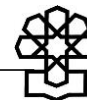
۱. ماده (۱۸) - تا پایان سال ۱۳۹۴ پنجاه درصد (۵۰٪) منابع و از سال ۱۳۹۵، صد درصد (۱۰۰٪) منابعی که از محل حساب ذخیره ارزی به عاملیت بانک‌های دولتی صرف اعطای تسهیلات به بخش‌های خصوصی و تعاونی شده است و طی سال‌های آتی وصول می‌شود، پس از کسر تعهدات قبلی به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز و جهت افزایش سرمایه دولت در بانک‌های دولتی با اولویت همان بانک‌های عامل منظور می‌شود.

برای این منظور به بانک‌های عامل حساب ذخیره ارزی اجازه داده می‌شود تا یکصد هزار میلیارد (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال به اتکای مطالبات جاری (حصه تسهیلات اعطایی سررسید نشده) از اشخاص بابت اعطای تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی، اوراق بهادار مبتنی بر دارایی منتشر نمایند و منابع حاصل را به حساب خزانه‌داری کل کشور واریز کنند.

صد درصد (۱۰۰٪) وجوه مذکور با تصویب هیئت وزیران صرف افزایش سرمایه بانک‌های دولتی می‌شود. ضوابط ناظر بر انتشار اوراق بهادار مذکور و تسویه حساب بانک‌های عامل با خزانه‌داری کل کشور به موجب آیین‌نامه اجرایی است که ظرف مدت سه ماه از تاریخ تصویب این قانون به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲. تصویب‌نامه شماره ۴۳۴۴۲/ت/۵۲۰۴۲ هـ مورخ ۱۳۹۴/۴/۶ هیئت وزیران.

۳. نامه به شماره ۹۴/۱۰۶۶۷۳ مورخ ۹۴/۱۰/۲۹ مورخ ۱۳۹۴/۰۴/۲۹.

توسعه ملی با اولویت طرح‌های نیمه‌تمام آموزشی، پرورشی و تربیت‌بدنی آموزش و پرورش به منظور افزایش ایمنی و مقاوم‌سازی مدارس و فضاهای پرورشی و ورزشی وزارت آموزش و پرورش،

✓ ماده (۲۲) آیین‌نامه اجرای ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور (در خصوص تأمین مابه‌التفاوت ریالی ناشی از اقلام پرداختی توسط بدهکاران مرتبط با بانک‌های صادرات، تجارت، ملت و رفاه کارگران- در خصوص تسهیلات تهاتر شده و نیز بانک‌های صنعت و معدن و کشاورزی در خصوص «افزایش سرمایه»)،

✓ بند «ج» ماده (۳۳) قانون برنامه ششم توسعه کشور (موضوع افزایش سرمایه بانک کشاورزی در صندوق‌های حمایتی از محل و صولی‌های اقساط تسهیلات پرداخت شده حساب ذخیره ارزی) و سایر تعهدات قانونی مترتب،

به نظر می‌رسد با امعان نظر به عدم تکافوی منابع حساب ذخیره ارزی ناشی از موارد فوق‌الذکر، اساساً اهداف مورد نظر قانونگذار مبنی بر افزایش سرمایه بانک‌های دولتی^۱ از محل وصول حساب ذخیره ارزی در ماده (۱۸) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر محقق نخواهد شد.^۲

د) تحلیل و ارزیابی

در چند سال اخیر احکام نسبتاً زیادی برای افزایش سرمایه بانک‌های دولتی از محل‌ها و منابع مختلف در این قانون و قوانین دیگر همانند قانون بودجه سال ۱۳۹۵ کشور (تبصره‌های «۱۹» و «۲۸»)، قانون اصلاح بودجه سال ۱۳۹۵ کشور (تبصره «۳۵» الحاقی)، قانون بودجه سال ۱۳۹۶ (تبصره «۱۶») و... ذکر شده است، ولی بجز برخی موارد، علی‌رغم اهمیت زیاد افزایش سرمایه بانک‌های دولتی، عمده این احکام اجرایی نشده است.

در این ماده افزایش سرمایه بانک‌های دولتی از محل منابع حساب ذخیره ارزی پیش‌بینی شده است که به دلیل قید عبارت «پس از کسر تعهدات قبلی» و با توجه به افزایش تعهدات این حساب به ویژه ناشی از حکم ماده (۲۰) این قانون و آیین‌نامه اجرایی آن در خصوص نرخ ارز تسهیلات دریافتی از این حساب، در عمل به نظر می‌رسد افزایش سرمایه از این محل عملی نخواهد شد.

در خصوص بخش دوم این ماده درباره انتشار اوراق نیز طبق گزارش برخی از بانک‌ها همانند همچون بانک صنعت و معدن،^۳ بانک سپه^۴ و بانک توسعه صادرات،^۵ انتشار اوراق بهادار به پشتوانه دارایی (تسهیلات جاری مربوط به حساب ذخیره ارزی) توجیه اقتصادی نداشته و همین امر موجب عدم تمایل بانک‌ها برای انتشار این اوراق شده است. در این صورت نیازمند تجدید نظر در نرخ سود تعیین شده برای آنهاست.

۱. گزارش ارسال به شماره ۲۲/۲۱۳۰۲۴ به تاریخ ۱۳۹۵/۱۱/۱۱.

۲. بر اساس نامه به شماره ۹۷/۱۹۲۱۴۸ مورخ ۱۳۹۷/۰۶/۰۵.

۳. مبنی بر گزارش ارسال شده به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به شماره ۹۱۱۲۵ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۲.

۴. مبنی بر گزارش ارسال شده به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به شماره ۱/۹۵/۴۲۴۳۱۰ مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۲۳.

۵. مبنی بر گزارش ارسال شده به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی به شماره ۱۰۰۰/۶۷۳ مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۱۲.

ماده (۱۹) - کمک به تأمین نقدینگی واحدهای تولیدی و تسهیل در وصول مطالبات بانک‌ها

الف) موضوع ماده^۱

اقدامات لازم جهت کمک به تأمین نقدینگی برای حمایت از واحدهای تولیدی کالا و خدمات و تسهیل در وصول مطالبات غیرجاری گذشته بانک‌ها و یا مؤسسات اعتباری از این واحدها.

ب) اشخاص مکلف یا مرتبط

بانک مرکزی، کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی و خصوصی.

ج) عملکرد

حکم قانونی مزبور توسط بانک مرکزی به بانک‌ها ابلاغ شده است. در خصوص بند «پ» این ماده نیز علی‌رغم مکاتبات و پیگیری‌های فراوان معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی از سازمان ثبت، آن سازمان پاسخگو نبوده است.

د) تحلیل و ارزیابی

بر اساس اظهار نظر بانک مرکزی در جلسه ارزیابی عملکرد این ماده در کمیسیون ویژه حمایت از تولید ملی، بند «الف» و «ب» این ماده در خصوص آزادسازی وثایق (مازاد) و وکالت بلاعزل با تفاهم مشتری و بانک در حال اجراست. بنا به اظهار نظر نماینده بانک مرکزی، دریافت وکالت بلاعزل در اعطای تسهیلات

۱. ماده (۱۹). به منظور کمک به تأمین نقدینگی برای حمایت از واحدهای تولیدی کالا و خدمات و تسهیل در وصول مطالبات سررسید گذشته بانک‌ها و یا مؤسسات مالی و یا اعتباری دارای مجوز از این واحدها اقدامات زیر انجام می‌شود:
الف) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلف است از طریق کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی و خصوصی عامل در صورت درخواست متقاضی، متناسب با بازپرداخت هر بخش از تسهیلات پرداختی به واحدهای تولیدی، نسبت به آزادسازی وثیقه‌های مازاد و یا تبدیل وثیقه متناسب با میزان باقیمانده تسهیلات اقدام نماید. انتخاب وثیقه باقیمانده جهت تضمین با بانک است.
ب) دریافت وکالت بلاعزل از تسهیلات‌گیرندگان و وثیقه‌گذاران بابت وثائق در رهن بانک‌ها و مؤسسات اعتباری دولتی و خصوصی ممنوع است و وثیقه‌گیرندگان موظفند در قالب قراردادهای منعقد شده یا سایر طرق قانونی نسبت به به اجرا گذاشتن وثیقه‌ها عمل کنند.
پ) متن زیر به عنوان تبصره «۴» به ماده واحده قانون اصلاح ماده (۲۴) اصلاحی قانون ثبت مصوب ۱۳۵۱ و حذف ماده (۲۴) مکرر آن مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲۹ الحاق می‌شود:

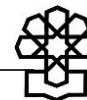
تبصره «۴»- در راستای تسهیل در وصول مطالبات سررسید گذشته بانک‌ها و یا مؤسسات مالی و یا اعتباری دارای مجوز به یکی از روش‌های زیر عمل می‌شود:

۱. بانک و یا مؤسسه مالی و یا اعتباری تسهیلات دهنده، در صورت درخواست واحد تولیدی بدهکار، به بازار فرابورس یا کارشناس رسمی دادگستری مراجعه و تمام اموال و دارایی‌های واحد تولیدی را قیمت‌گذاری می‌نماید و با هدف تأمین طلب بانک و یا مؤسسه مالی و یا اعتباری بر روی درصد سهام قابل واگذاری به خریدار، یک مناقصه برگزار می‌کند تا مشخص شود که کدام خریدار با قبول درصد کمتری از سهام واحد تولیدی بدهکار، تمام بدهی او را می‌پردازد. با پرداخت میزان طلب بانک و مؤسسه مالی و یا اعتباری از واحد تولیدی توسط خریدار، آن بخش از سهم واحد تولیدی که در مناقصه مشخص شده است، به خریدار منتقل و اموال مورد رهن آزاد می‌شود.

در صورتی که بدهکار از مجوز فوق برای تسویه بدهی‌های خود استفاده کند، در صورت شرط ضمن عقد در قرارداد مناقصه و درخواست خریدار، بدهکار مکلف است به خریدار سهام واحد تولیدی بدهکار اعم از اینکه بانک و یا مؤسسه مالی و یا اعتباری باشد و یا سهام خود را از طریق فرابورس خریداری کرده باشد، اجازه دهد تا با خرید نقدی بخش دیگری از سهام این واحد تولیدی به قیمت قبلی، سهام خود را تا سقف سهام مورد نیاز برای تشکیل مجمع عمومی فوق‌العاده، افزایش دهد.

۲. در مورد معاملات بانک‌ها و مؤسسات مالی و یا اعتباری مجاز، هرگاه مال مورد وثیقه به مبلغ پایه کارشناسی رسمی دادگستری مرضی‌الطرفین خریداری نداشته باشد، به تقاضای بستانکار و ضمن اخطار به تسهیلات‌گیرنده و راهن، مهلت دو ماهه داده می‌شود تا طلب بانک یا مؤسسه مالی و یا اعتباری را پرداخت کند و یا ملک مورد وثیقه را با پرداخت تمام یا بخشی از طلب بانک تا سقف مبلغ پایه مزایده فک رهن کند.

چنانچه ظرف مدت مذکور طلب بستانکار پرداخت نشود، مال مورد مزایده به بالاترین مبلغ پیشنهادی مشروط بر اینکه کمتر از هفتاد درصد (۷۰٪) مبلغ پایه مزایده نباشد، به فروش رسیده و طلب بستانکار وصول می‌شود. در صورتی که در مزایده اول، مال مورد مزایده به فروش نرسد، تکرار مزایده با قیمت کارشناسی جدید بلامانع است. هرگاه ارزش مال مورد وثیقه بیشتر از ارزش مورد مطالبه بانک باشد، تملک دارایی مورد وثیقه به اختیار بانک می‌باشد و الزامی در تملک ندارد. در صورت عدم وصول کامل طلب از این طریق، حق پیگیری وصول باقی مانده مطالبات از روش‌های قانونی برای بستانکار محفوظ است. در اجرای این تبصره استفاده از سازوکارهای بورس کالا در اولویت قرار دارد.

بانکی توسط بانک‌های دولتی به هیچ وجه انجام نمی‌شود، ولی توسط بانک‌های خصوصی به ندرت انجام می‌شود. در عین حال تشکل‌های بخش خصوصی معتقدند در بانک‌های غیردولتی وکالت بلاعزل مکرراً انجام می‌شود و در این زمینه شکایت‌های فراوانی دریافت شده است.

در خصوص بند «پ» درباره وثایق تملیکی در بانک‌ها، شایان ذکر است که ماده (۳۴) قانون ثبت (مصوب سال ۱۳۵۱) در سال ۱۳۸۶ اصلاح شد و آیین‌نامه اجرایی برای اصلاحی ماده (۳۴) تدوین و توسط رئیس قوه قضائیه ابلاغ شد. آیین‌نامه اجرایی مربوط به شدت موجب مشکلات برای بانک‌ها (در خصوص وصول مطالبات) شده بود که برای رفع آن مشکلات در قانون رفع موانع تولید، بند «پ» ماده (۱۹) الحاق شد. متأسفانه دوایر ثبتي همچنان بر اساس ماده (۱۲۶) آیین‌نامه عمل می‌کنند و از ظرفیت خوب بند «پ» ماده «۱۹» این قانون استفاده نمی‌شود. استدلال سازمان ثبت هم این است که چون آیین‌نامه قبلی ماده (۳۴) قانون ثبت، پس از بازنگری توسط رئیس قوه قضائیه مجدداً ابلاغ نشده است (علی‌رغم گذشت ۳ سال)، طبق همان آیین‌نامه عمل می‌شود. شایان ذکر است که طبق اظهارنظر نماینده بانک مرکزی و وزارت اقتصاد در جلسه کمیسیون حمایت از تولید ملی، وزارت اقتصاد در اردیبهشت و بانک مرکزی در مردادماه سال ۱۳۹۷ مکاتبه‌ای با رئیس قوه قضائیه انجام داده‌اند (در خصوص کنار گذاشته شدن ماده (۱۲۶) آیین‌نامه مذکور و عمل به بند «پ» ماده «۱۹» این قانون).^۱

ماده (۲۰) - تعیین تکلیف بدهی‌های ارزی حساب ذخیره ارزی

الف) موضوع ماده^۲

تعیین تکلیف نرخ فرایند تسویه بدهکاران ارزی از محل حساب ذخیره ارزی و ایجاد سازوکار پوشش نوسانات ارزی.

ب) اشخاص مکلف یا مرتبط

وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌های عامل حساب ذخیره ارزی، گیرندگان تسهیلات ارزی، معاونت حقوقی رئیس‌جمهور، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران.

۱. طبق صحبت‌های نماینده بانک مرکزی.

۲. ماده (۲۰). دولت موظف است نسبت به تعیین تکلیف نرخ و فرایند تسویه بدهکاران ارزی از محل حساب ذخیره ارزی به دولت به نحوی که زمان دریافت ارز، زمان فروش محصول یا زمان تکمیل طرح (حسب مورد)، نوع کالا (نهایی، واسطه‌ای یا سرمایه‌ای) وجود یا نبود محدودیت‌های قیمتگذاری توسط دولت و رعایت ضوابط قیمتگذاری و عرضه توسط دریافت‌کننده تسهیلات، وجود یا نبود منابع ارزی در زمان درخواست متقاضی لحاظ شده باشد. طرف مدت ۶ ماه پس از تصویب این قانون اقدام کند. تبصره «۱» - گیرندگان تسهیلات موضوع این ماده از تاریخ ابلاغ این قانون تا سه ماه فرصت دارند تا بدهی خود به قیمت روز گشایش را با بانک عامل تأدیه و یا تعیین تکلیف کنند. بدهکارانی که مطابق این تبصره اقدام به تعیین تکلیف بدهی خود نموده باشند، مشمول تسهیلات این ماده هستند. تطابق شرایط این ماده با بدهکاران مزبور با تصویب کارگروه ملی و برحسب ضرورت استانی می‌باشد. کلیه اقدامات قانونی و اجرایی توسط بانک‌های عامل تا ابلاغ آیین‌نامه اجرایی این ماده متوقف می‌شود. تبصره «۲» - آیین‌نامه اجرایی این ماده که در آن ترکیب کارگروه مذکور در تبصره «۱» تعیین می‌شود، به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیئت وزیران می‌رسد. تبصره «۳» - وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف است ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار و بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه پوشش نوسانات نرخ ارز را تهیه کند و به تصویب هیئت وزیران برساند.

ج) عملکرد

این ماده دارای ۲ حکم مجزاست. نخست تعیین تکلیف نرخ و فرایند تسویه بدهکاران ارزی از محل حساب ذخیره ارزی و دوم ایجاد سازوکار پوشش نوسانات ارزی. آیین‌نامه اجرایی تکلیف شده در تبصره «۲» این ماده مبنی بر تعیین تکلیف نرخ و فرایند تسویه حساب بدهکاران ارزی، در زمان قانونی تصویب و ابلاغ شده است.^۱ لکن این آیین‌نامه به دلایل مختلف ۵ بار در طول سال‌های اجرای قانون اصلاح شده است که در جدولی که در ادامه می‌آید تغییرات آن اشاره شده است.

در خصوص حکم مندرج در تبصره «۳» پیرامون پوشش نوسانات نرخ ارز، آیین‌نامه‌ای به تصویب نرسیده است. بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۵/۴۰۱۲۵۲ مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، با عنایت به مفاد ماده (۷۲) قانون برنامه پنجم توسعه کشور تدوین آیین‌نامه مذکور را بر عهده وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌دانند.^۲ بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۳/۳۷۹۴۰ مورخ ۱۳۹۶/۳/۳ وزارت امور اقتصادی و دارایی تمامی زیرساخت‌های مقرراتی و اجرایی برای تحقق ایجاد بازار مشتقه ارزی توسط سازمان بورس و اوراق بهادار آماده و مکاتبات لازم در این خصوص با بانک مرکزی انجام شده است و در نهایت راه‌اندازی این بازار منوط به اعلام موافقت بانک مرکزی گردیده است که تا زمان دریافت گزارش، این امر محقق نشده است.

در آخرین اصلاحیه آیین‌نامه، همه بدهکاران به حساب ذخیره ارزی به شیوه زیر تعیین

تکلیف شده‌اند:

«ماده (۳) - نرخ تسویه نهایی اقساط تسهیلات بابت پرداختی‌های اعتبارات/ بروات اسنادی و یا حواله‌های ارزی به ازای هر دلار و یا معادل آن به سایر ارزها بر اساس اعلام بانک مرکزی خواهد بود که به شرح زیر محاسبه می‌شود:

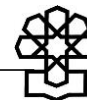
الف) تسهیلات پرداختی قبل از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۳ ارزش حال یک واحد ارز پرداختی (شامل اصل و سود) در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۳ بر حسب نرخ سود مندرج در قرارداد به صورت ارزی.

ب) تسهیلات پرداختی پس از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۳ با رعایت بند «الف» ماده (۳) این آیین‌نامه پس از کسر اصل اقساط مرتبط پرداخت شده.

پ) مجموع بدهی‌های موضوع بندهای «الف» و «ب» بر حسب نرخ دوازده هزار و دویست و شصت (۱۲،۲۶۰) ریال به ازای هر دلار و یا معادل آن به سایر ارزها بر حسب اعلام بانک مرکزی به ریال تبدیل می‌شود.

ت) ارزش حال مبلغ ریالی موضوع بند «پ» بر حسب نرخ سود تسهیلات عقود مشارکتی به مأخذ پانزده درصد از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۴ تا زمان تسویه بدهی محاسبه می‌شود و مبلغ حاصله به عنوان اصل و فرع ریالی محاسبات موضوع بند «پ» در نظر گرفته می‌شود.

۱. تصویب‌نامه شماره ۵۲۰۸۰/ت/۵۸۹۵۵ هـ مورخ ۱۳۹۴/۵/۱۱ هیئت وزیران.
۲. نقل از گزارش معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، ویرایش ششم ۱۳۹۶/۰۶/۲۷.

به نظر می‌رسد حمایت‌هایی که دولت از بدهکاران ارزی در آخرین اصلاحیه آیین‌نامه صورت داده است اعم از مهلت زمانی و نوع محاسبه نرخ، حداکثری است. شایان ذکر است که مدت استفاده از مزایای آیین‌نامه اجرایی مزبور طی چندین مرحله تمدید و در آخرین مورد نیز بر اساس تصویب هیئت وزیران در جلسه ۱۲/ ۱۰/ ۱۳۹۷ تا پایان خردادماه ۱۳۹۸ تمدید شده است. جزئیات مربوط به تغییرات آیین‌نامه اجرایی در پیوست گزارش قابل مشاهده است.

طبق گزارش‌های واصله از بانک‌های عامل در خصوص تعیین تکلیف وضعیت بدهی ناشی از تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی، تا انتهای سال ۱۳۹۵ به تعداد ۲۷۴ پرونده یا با پرداخت ۲۵ درصد علی‌الحساب یا با تسویه کامل بدهی تعیین تکلیف شده‌اند.

بنا به آخرین گزارش‌های ارائه شده در جلسه بررسی عملکرد این ماده در مجلس شورای اسلامی^۱، از مجموع مطالبات حساب ذخیره ارزی، از ابتدای ابلاغ آیین‌نامه اجرایی مزبور، تا تاریخ ارائه گزارش، ۶۰۰ میلیون دلار از مطالبات حساب ذخیره ارزی، بازپرداخت شده است که نسبت به کل مطالبات حساب ذخیره ارزی (در حدود ۱۸ میلیارد دلار) عدد بسیار کمی است. کل شرکت‌های بدهکار حساب ذخیره ارزی ۱۷۰۰ شرکت است.

عملکرد برخی از بانک‌های عامل در اجرای این حکم در پیوست ۳ موجود است.

د) تحلیل و ارزیابی

ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید در خصوص تعیین تکلیف نرخ و فرایند تسویه تسهیلات ارزی دریافت شده در طول سال‌های گذشته از محل حساب ذخیره ارزی بوده که به دلیل جهش نرخ ارز در سال ۱۳۹۱ موجب به‌وجود آمدن اختلاف‌ها و مشکلاتی در تفاوت نرخ زمان دریافت تسهیلات و نرخ بعد از سال ۱۳۹۱ رخ داده است. بر همین اساس ماده (۲۰) این قانون، حل و فصل این موضوع را به دولت واگذار نمود.

از ابتدای اجرای ماده (۲۰) این قانون بر اساس آیین‌نامه ابلاغی، ابهامات و چالش‌های متعددی در خصوص اجرای این ماده به‌وجود آمد. چالش اول در ارتباط با مدت زمان ذکر شده در قانون برای تعیین تکلیف بدهی (۶ ماه) بود، ولی به جهت کوتاه بودن آن و تطویل در جریان تدوین آیین‌نامه، امکان تعیین تکلیف نبود و لذا از طریق استفساریه مشکل تا حدودی حل شد و آیین‌نامه اولیه تدوین شد. در خصوص این ماده و آیین‌نامه اولیه‌ای که در سال ۱۳۹۴ توسط هیئت وزیران ابلاغ شد، مشکلاتی مطرح شد از جمله محدودیت مهلت پیش‌بینی شده برای تسویه بدهی، اعتراض نسبت به بالا بودن پیش پرداخت و تهاثر بدهی دولت با بانک‌های خصوصی شده ملت، رفاه کارگران، تجارت و صادرات در سال ۱۳۸۸ که موجب شد بسیاری از بدهکاران ارزی نتوانند از مزایای این ماده بهره‌مند گردند. پس از بحث‌ها

۱. جلسه بررسی آیین‌نامه ماده (۲۰) در کمیسیون اقتصادی مجلس مورخ ۱۳۹۷/۱۱/۱.

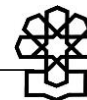
و جلسات مختلف و اعتراضات متعدد به آیین‌نامه ابلاغی، مجدداً با اصلاح آیین‌نامه ماده (۲۰) برخی از ابهام‌ها و اشکال‌ها رفع شد، ولی مشکل همچنان به طور کامل حل نشد. در سال ۱۳۹۵ نیز به موجب نامه مشترک وزرای امور اقتصادی و دارایی و صنعت، معدن و تجارت پیشنهادهایی برای اصلاح مجدد آیین‌نامه اجرایی یاد شده از جمله کاهش میزان پیش پرداخت علی‌الحساب اقساط سررسید شده و تمدید مجدد دوره استفاده از مزایای آیین‌نامه اجرایی ارائه و آیین‌نامه اصلاح گردید.

به طور کلی ارزیابی اجرای ماده (۲۰) شامل مسائل ذیل است:

۱. گزارشی از تعداد پرونده‌های مشمول این ماده و حجم تسهیلات دریافتی و معوقات آنها علی‌رغم مکاتبات صورت گرفته در اختیار مرکز پژوهش‌های مجلس قرار داده نشده است. لذا مشخص نیست میزان پرونده‌های تعیین تکلیف شده چه نسبتی از کل پرونده‌ها بوده و حجم ریالی پرداخت شده چه بخشی از حجم ریالی و معادل ارزی دریافت شده و معوق هستند.

۲. ساختار طراحی شده در نرخ و فرایند بازپرداخت بدهی‌ها، به ایجاد تخفیفات بسیار زیادی به گیرندگان تسهیلات منجر شده است. برخی تسهیلات‌گیرندگان پس از نوسانات ارزی با افزایش ارزش دارایی‌ها مواجه شده و منتفع گشته‌اند؛ اما حمایت از تولید، رفع رکود و ... به عنوان اهداف تسهیل در شرایط بازپرداخت تسهیلات حساب ذخیره ارزی، موجب شده است، به صورت غیراصولی و غیرکارشناسی تا جایی که امکان دارد تسویه بدهی صورت نگیرد یا به تأخیر افتد و یا از میزان و حجم آن کاسته شود. شرایط مندرج در این آیین‌نامه موجب شده است افرادی که باید سال‌ها قبل از بحران ارزی سال ۱۳۹۱ بدهی خود را تسویه می‌کردند، ولی اقدامی در این زمینه صورت نداده‌اند، نیز منتفع گشته و به نوعی افراد خوش حساب تنبیه شده‌اند. به نظر می‌رسد به دلایلی همانند پیچیده شدن محاسبات مربوط به پرونده‌های مختلف تسهیلاتی، عدم شفافیت در قراردادهای، نبود اطلاعات کافی در زمینه پرونده‌ها جهت اعمال مقررات متناسب با وضعیت و عملکرد طرح (پرونده)، و برخی دلایل دیگر همانند فشار ذی‌نفعان برای انتفاع هرچه بیش‌تر از تسهیلات ارزی، بازپرداخت منابع حساب ذخیره ارزی با دقت کافی صورت نگرفته و برخی بدون استحقاق مشمول معافیت‌ها و بخشش‌های مندرج در آیین‌نامه شدند. البته متضرر شدن برخی افراد در برخی پرونده‌ها به واسطه نوسانات ارزی را نمی‌توان انکار کرد، ولی قطعاً همه افرادی که در طول سال‌های ایجاد حساب ذخیره ارزی تسهیلات دریافت کرده‌اند و مشمول شرایط جدید ابلاغی شده‌اند، متضرر نشده‌اند.

۳. بررسی آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۰) و اصلاحات بعدی آن نشان می‌دهد که در متن آیین‌نامه همه مواردی که در صدر ماده عنوان شده است مبنی بر لحاظ نمودن شرایط زمان دریافت ارز، زمان فروش محصول یا زمان تکمیل طرح (حسب مورد)، نوع کالا (نهایی، واسطه‌ای یا سرمایه‌ای) وجود یا نبود محدودیت‌های قیمتگذاری توسط دولت و رعایت ضوابط قیمتگذاری و عرضه توسط دریافت‌کننده تسهیلات، بود یا نبود منابع ارزی در زمان درخواست متقاضی، در متن آیین‌نامه وجود ندارد و صرفاً

موضوع قیمتگذاری دولت در تبصره «۱» ماده «۳» آیین‌نامه مصوب ۱۳۹۴/۵/۱۱ مورد توجه قرار گرفته است. همچنین در این خصوص که آیا با توجه به اینکه در بند «۲» اصلاحیه آخر این آیین‌نامه مورخ ۱۳۹۵/۸/۱۸ که بیان می‌دارد «متن زیر جایگزین ماده (۳) و بندهای آن می‌شود» تبصره ماده (۳) هم حذف می‌شود و یا به قوت خود باقی است، ابهام وجود دارد. اگر منظور از جایگزین شدن با ماده (۳) آیین‌نامه قبلی و بندهای آن، تبصره آن ماده را نیز شامل شود باید گفت لحاظ کردن شرایط قیمتگذاری دولتی در فرایند تسویه بدهکاران ارزی هم رعایت نشده است. نکته‌ای که باید توجه داشت این است که آیا اساساً لحاظ کردن همه موارد مندرج در متن ماده (۲۰) در تعیین نرخ و فرایند تسویه بدهکاران ارزی با توجه به اطلاعات موجود در پرونده‌ها و تنوع بالای آنها، امکانپذیر و اجرایی است؟ و یا موضوع را بسیار پیچیده کرده و عملاً این بدهی را بدون تعیین تکلیف باقی می‌گذارد؟

آیا این عبارت که دولت موظف است در تعیین تکلیف نرخ و فرایند تسویه بدهکاران، موارد مذکور در متن ماده را اعم از زمان دریافت ارز، ... نوع کالا (واسطه‌ای، ...)، محدودیت‌های قیمتگذاری و ... را در آیین‌نامه لحاظ نماید، بدین معناست که همه این موارد باید در آیین‌نامه پیش‌بینی و درج شود؟ یا دولت می‌تواند بگوید که این موارد لحاظ شد، ولی به دلایل مختلف (مثلاً عدم تأثیر نوع کالا بر نرخ و فرایند تسویه یا ...) در آیین‌نامه پیش‌بینی نشده است؟ در این خصوص اظهارنظر قطعی نمی‌توان نمود و بر اساس نظرات کارشناسان حقوقی، عبارت «لحاظ نماید» آنچنان که باید و شاید صراحت و قطعیت ندارد چرا که تفسیربردار است.

۱. ابهام و سؤال دیگری درخصوص تبصره «۱» این ماده وجود دارد. این تبصره بیان می‌دارد که «گیرندگان تسهیلات موضوع این ماده از تاریخ ابلاغ این قانون تا سه ماه فرصت دارند تا بدهی خود به قیمت روز گشایش را با بانک عامل تأدیه و یا تعیین تکلیف نمایند». مسئله‌ای که مطرح است اینکه آیا از این تبصره می‌توان برداشت نمود که بدهکاران می‌توانند در مدت زمان مشخص شده بدهی خود را با نرخ روز گشایش تأدیه نمایند و نباید نرخ دیگری ملاک عمل قرار گیرد یا خیر؟ واقعیت این است که عبارت مندرج در این بند دارای ابهام است و تنها پاسخی که وجود دارد این است که چون در ادامه این تبصره گفته شده است «بدهکارانی که مطابق این تبصره اقدام به تعیین تکلیف بدهی خود نموده باشند، مشمول تسهیلات این ماده هستند» و تسهیلات این ماده هم در آیین‌نامه اجرایی آن پیش‌بینی شده است؛ پس عملاً باید بر اساس آیین‌نامه عمل کرد.

۲. بر اساس تبصره «۳» ماده مذکور وزارت امور اقتصادی و دارایی موظف بوده است ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون با همکاری بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان بورس و اوراق بهادار و بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه پوشش نوسانات نرخ ارز را تهیه کند و به تصویب هیئت وزیران برساند. با توجه به بازه زمانی تعیین شده در قانون و اینکه شرایط تحریمی هنوز باقی بوده و به هیچ وجه اقتصاد کشور از خطر رخ داد مجدد نوسانات ارزی دور نیست، تعلل در تدوین و تصویب

آیین‌نامه مذکور قابل توجیه نیست. هر چند حکم این ماده در قانون برنامه پنجم نیز وجود داشته و بیمه مرکزی عنوان داشته است که به دلیل ریسک بالا، بیمه‌ها نمی‌توانند نواسانات بیش از حد متعارف را پوشش دهند و بر همین اساس عملکرد این بخش از ماده با ابهام روبه‌روست. در دلایل عدم راه‌اندازی بازار آتی ارز و پوشش نواسانات نرخ ارز، بانک مرکزی راه‌اندازی بازار آتی ارز را منوط به فراهم نمودن زمینه‌های آن از جمله یکسان‌سازی نرخ ارز کرده است.^۱

ماده (۲۱) - افتتاح حساب ویژه تأمین سرمایه در گردش بنگاه‌های اقتصادی

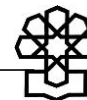
الف) موضوع ماده^۲

تکلیف به بانک مرکزی جهت تدوین دستورالعمل اجرایی افتتاح حساب ویژه تأمین سرمایه در گردش واحدهای صنعتی، معدنی، کشاورزی، حمل‌ونقل، صنوف تولیدی، بنگاه‌های دانش‌بنیان و شرکت‌های صادراتی در حال کار و ابلاغ آن به شبکه بانکی کشور (حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون) در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مصوب ۱۳۶۲/۶/۸ و اصلاحات بعدی آن با شرایط و الزامات مذکور.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

بانک مرکزی، شبکه بانکی کشور.

۱. نقل از گزارش معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، ویرایش ششم ۱۳۹۶/۰۶/۲۷.
 ۲. ماده (۲۱). بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است به منظور تأمین سرمایه در گردش پایدار برای واحدهای صنعتی، معدنی، کشاورزی، حمل‌ونقل، صنوف تولیدی، بنگاه‌های دانش‌بنیان و شرکت‌های صادراتی در حال کار (که در این ماده به اختصار «واحد» نامیده می‌شوند)، حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون، دستورالعمل اجرایی افتتاح حساب ویژه تأمین سرمایه در گردش را (که به اختصار «حساب ویژه» نامیده می‌شود) در چارچوب قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) مصوب ۱۳۶۲/۶/۸ و اصلاحات بعدی آن با شرایط و الزامات زیر تدوین و به شبکه بانکی کشور ابلاغ نماید:
 الف) هر واحد تنها می‌تواند یک «حساب ویژه» در شبکه بانکی کشور داشته باشد. تمام یا بخشی از عواید حاصل از فروش واحد به این حساب واریز می‌شود و موجودی آن صرفاً برای پرداخت‌های قانونی و خرید نهادهای مورد نیاز واحد قابل استفاده است. افتتاح «حساب ویژه» برای هر واحد، مانع از داشتن انواع دیگر حساب‌های بانکی توسط آن واحد نیست.
 ب) بانک موظف است حسب درخواست صاحب حساب، وجوه مورد نیاز برای خرید نهادهای مورد نیاز تولید یا پرداخت‌های قانونی مرتبط با تولید یا صادرات را از محل موجودی حساب ویژه واحد پرداخت نموده، در صورت عدم تکافوی موجودی حساب ویژه واحد، به میزان کسری حساب و حداکثر تا سقف اعتبار حساب ویژه واحد، حساب مزبور را بدهکار نماید. تسهیلاتی که از این طریق در اختیار واحدها قرار می‌گیرد، از نوع حد اعتباری و در قالب اعتبار در حساب جاری بوده و متناسب با مبالغ بازپرداخت شده، قابل تکرار است. این تسهیلات صرفاً در چارچوب عقود مصرح در فصل سوم قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره) و آیین‌نامه‌های آن قابل پرداخت است. بازپرداخت این تسهیلات می‌تواند از طریق واریز تدریجی وجوه حاصل از فروش به «حساب ویژه» واحد انجام شود.
 پ) حد اعتباری حساب ویژه هر واحد در سال اول افتتاح حساب عبارت است از شصت درصد (۶۰٪) میانگین فروش سه ساله آخر فعالیت آن واحد (مورد تأیید سازمان امور مالیاتی کشور) و حداکثر تا سقف پانصد میلیارد ریال حد اعتباری حساب ویژه هر واحد برای سال‌های بعد، بر اساس دستورالعمل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که به تصویب شورای پول و اعتبار خواهد رسید، متناسب با فروش سال قبل واحد که وجه آن به حساب ویژه واریز شده باشد، تعیین می‌شود.
 ت) هرگونه استفاده غیرمجاز از حساب ویژه، جرم محسوب می‌شود و مجرم با رای دادگاه به جریمه نقدی سه برابر مبلغ تخلف و محرومیت موقت یا دائم از تسهیلات حساب ویژه محکوم خواهد شد.
 ث) بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است تدابیر تشویقی و تنبیهی لازم را برای الزام کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در راستای تأمین سرمایه در گردش واحدها در چارچوب مقررات این ماده اتخاذ نموده، هر ۶ ماه یک بار، گزارش عملکرد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در این خصوص را به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه کند.

ج) عملکرد

دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مصوب یک هزار و دو بیست و هشتمین جلسه شورای پول و اعتبار طی بخشنامه شماره ۹۴/۲۲۵۸۷۸ مورخ ۱۳۹۴/۸/۱۱ جهت اجرا به شبکه بانکی کشور ابلاغ شده است.^۱

علی‌رغم اینکه بند «ث» ماده (۲۱) این قانون بانک مرکزی را موظف کرده که هر ۶ ماه یک بار، گزارش عملکرد بانک‌ها و مؤسسات اعتباری را به کمیسیون اقتصادی مجلس شورای اسلامی ارائه کند، تاکنون گزارشی دریافت نشده است. چون مکاتبه با بانک‌ها امکان‌پذیر نیست و تعداد کمی از بانک‌ها هم با شورای هماهنگی بانک‌ها در ارتباط هستند.^۲

بر اساس گزارش بانک مرکزی، همزمان با ابلاغ دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) این قانون توسط معاونت نظارت بانک مرکزی، راه اندازی سامانه حساب‌های مشتریان (که حساب ویژه یکی از موارد آن است) در دستور کار قرار گرفت و در نهایت به تاریخ ۱۳۹۶/۶/۱۵ به صورت وب سرویس این امکان فراهم شد تا در صورت تمایل بانک‌ها، این خدمات به واحدهای تولیدی اختصاص یابد (پس از بررسی هوشمند وضعیت اعتبار آنها). دلیل این فاصله بین قانون و اجرا این بود که برای طراحی سامانه نیاز به یک سری زیرساخت‌ها از جمله دسترسی به ثبت احوال و ثبت اسناد بود، اما این سازمان‌ها با بانک مرکزی همکاری لازم را نداشتند (دسترسی به اطلاعات را قطع می‌کنند). از تاریخ مذکور تا زمان تهیه گزارش عملکرد، بانک‌ها در خصوص ارائه خدمات به واحدهای صنعتی هیچ فعالیتی نداشتند.

د) تحلیل و ارزیابی

بررسی‌ها نشان می‌دهد، دستورالعمل مزبور صرفاً نوعی بسط مواد قانون بوده و ابزارها و سازوکارهای نظارتی، تشویقی و تنبیهی مناسب برای اجرای آن در شبکه بانکی کشور (علی‌رغم تأکید قانون) مورد توجه جدی بانک مرکزی و شورای پول و اعتبار قرار نگرفته است و تلقی نظام بانکی از این ماده، همان ابزارهای قبلی در اعطای تسهیلات و ایجاد اعتبارات برای اشخاص بوده است و از این رو در عملکرد این ماده صرفاً به ابلاغ قانون و آیین‌نامه اجرایی بسنده شده است.

۱. بر اساس نامه شماره ۹۷/۲۱۹۲۱۴ مورخ ۹۴/۰۶/۲۶ بانک مرکزی.
۲. در خصوص بند «الف» ماده (۲۱): بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۶/۲۵۹۱۲ مورخ ۱۳۹۶/۳/۱۲ دریافتی قائم مقام معاونت نظارت مجلس در ماده (۵) و (۶) دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر صراحتاً دستور عدم افتتاح بیش از یک حساب ویژه ذکر شده است. همچنین در ماده (۸) دستورالعمل مذکور صراحتاً بلامانع بودن داشتن انواع دیگر حساب‌های بانکی ذکر شده است.

در خصوص بند «ب» ماده (۲۱): بر اساس دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) پیوست نامه شماره ۹۴/۲۲۵۸۷۸ مورخ ۱۳۹۴/۰۸/۱۱ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ماده (۱۰) دستورالعمل اجرایی مذکور آمده است: اعطای تسهیلات توسط مؤسسه اعتباری به واحد تا سقف اعتبار، در قالب یکی از عقود خرید دین و یا مرابحه امکان‌پذیر می‌باشد.
در خصوص بند «پ» ماده (۲۱): بر اساس دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) پیوست نامه شماره ۹۴/۲۲۵۸۷۸ مورخ ۱۳۹۴/۰۸/۱۱ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ماده (۱۹) دستورالعمل اجرایی مذکور آمده است: سقف اعتبار هر واحد در سال اول افتتاح حساب ویژه، معادل شصت درصد میانگین فروش سه ساله آخر فعالیت واحد (مورد تأیید سازمان امور مالیاتی کشور) می‌باشد منوط به اینکه از سقف پانصد میلیارد ریال بیش‌تر نباشد.

در خصوص بند «ث» ماده (۲۱): بر اساس گزارش پیوست نامه شماره ۹۶/۲۵۹۱۲ مورخ ۱۳۹۶/۳/۱۲ دریافتی قائم مقام معاونت نظارت مجلس، در متن دستورالعمل اجرایی ماده (۲۱) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر که در تاریخ ۱۳۹۴/۷/۲۸ به تصویب شورای پول و اعتبار رسیده است در ماده (۱۶) دستورالعمل مذکور تدابیر تشویقی اتخاذ شده است.

یکی از دلایل عدم اجرای مؤثر این قانون این‌گونه بیان شده است که این حساب همان کارکرد «اعتبار در حساب جاری» با هدف هموارسازی نیاز اعتباری بنگاه را دارد که قبلاً در بانک‌ها امکانپذیر بوده (از سال ۱۳۸۵) و در ماده (۲۱) این قانون، حدود آن مشخص‌تر شده است (که مثلاً صرفاً صرف خرید نهاده تولید شود و...). در پاسخ به این موضوع باید بیان داشت که «حساب ویژه تأمین سرمایه در گردش» یک تفاوت اساسی با آن دارد و آن این است که تولیدکننده بتواند از طریق یک امتیاز نرخ سود نسبت به حساب‌های معمول به سرمایه در گردش ارزان و آسان دسترسی پیدا کند. منطق اقتصادی حساب ویژه این است که یک چرخه بسته‌ای ایجاد می‌شود که در آن منابع مالی بین تمامی واحدهای تولیدی قابل انتقال است، اما اجازه نشت وجود ندارد (مثلاً امکان پرداخت حق بیمه و مزد کارگر و ... از این طریق هست، ولی امکان خرید خانه نه). و در ابتدا قرار بود که این ماده یک قانون کامل باشد که وابسته به آیین‌نامه و دستورالعمل نباشد و بلافاصله بعد از تصویب اجرا شود، ولی با پیشنهاد بانک مرکزی قرار بر این بوده که یک قسمت آن در قانون باشد و قسمت دیگر در دستورالعمل. ولی متأسفانه بعد از تصویب قانون، بانک مرکزی دستورالعمل را علی‌رغم توافق قبلی با مجلس به نحوی تغییر داد که گرچه خلاف قانون نبود (که ابطال شود) ولی در عین حال حاوی مطالب لازم هم نبود. یعنی کلاً ماده (۲۱) از حیز انتفاع خارج شد.

ماده (۲۲) - تکلیف بانک‌ها به پرداخت تسهیلات ارزی و ریالی

الف) موضوع ماده^۱

تکلیف بانک‌ها به بررسی همزمان درخواست‌های استفاده از تسهیلات ارزی و ریالی مورد نیاز طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی و پرداخت بر اساس زمانبندی اجرای طرح و متناسب با پیشرفت فیزیکی پروژه. همچنین الزام بانک‌ها به تمدید مدت قرارداد و عدم دریافت هرگونه سود در شرایط مذکور.

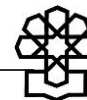
ب) نهادهای مکلف و مرتبط

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی.

ج) عملکرد

عملکرد این ماده چندان قابل اندازه‌گیری نیست، زیرا قبول درخواست استفاده‌کنندگان از تسهیلات ارزی و ریالی به صورت همزمان منوط به دارا بودن طرح توجیه فنی، اقتصادی و مالی شده است و لذا ممکن

۱. ماده (۲۲). بانک‌ها موظفند درخواست‌های استفاده از تسهیلات ارزی و ریالی مورد نیاز طرح‌های دارای توجیه فنی، اقتصادی و مالی را همزمان بررسی و بر اساس زمانبندی اجرای طرح و متناسب با پیشرفت فیزیکی پروژه پرداخت نمایند. همچنین بانک‌ها در خصوص قراردادهای و تعهدات تولیدی غیرتکلیفی که متقاضی، سهم آورده خود را طبق زمانبندی واریز کرده و اجرای طرح یا پروژه موضوع قرارداد نیز شروع شده باشد، در صورت تعلیق تسهیلات تعهد شده، ملزم به تمدید مدت قرارداد و عدم دریافت هرگونه سود در بازه زمانی تعلیق و عدم ایفای تعهدات قراردادی خود در قبال متقاضی یا طرف قرارداد خود می‌باشد.

است عدم اجرای این ماده یعنی پرداخت همزمان تسهیلات بر اساس زمانبندی طرح به دلایلی همچون نقص در طرح توجیهی، ارائه مدارک و مستندات و نظایر آن باشد. در عین حال در پاسخ‌های دریافتی از بانک‌ها در خصوص عملکرد این ماده بیان شده است که طرح‌های دارای توجیه فنی، مالی و اقتصادی متقاضی استفاده از تسهیلات ارزی و ریالی، مطابق قوانین و مقررات، بررسی و تصویب شده و تسهیلات موصوب، منطبق با پیشرفت فیزیکی مناسب پرداخت می‌گردد.

بنا به مکاتبات صورت گرفته، بانک‌های سپه و ملی اعلام کرده‌اند که این ماده در حال اجراست، ولی از مابقی بانک‌ها تاکنون گزارشی دریافت نشده است. گرچه عرف شبکه بانکی کشور پرداخت مرحله به مرحله تسهیلات طبق تعهدات است، شاید علت عدم اجرای کامل این ماده توسط شبکه بانکی کشور و تخلف بانک‌ها در این خصوص، بیشتر ریشه در عدم تعادل بانک‌ها (درآمد-هزینه و دارایی-بدهی) به خاطر تاثیر از شرایط کلان اقتصادی کشور داشته باشد.

د) تحلیل و ارزیابی

اساساً تصویب چنین احکامی در قوانین ضروری و مفید ارزیابی نمی‌شود و نظارت بر اجرای آن نیز توسط قانونگذار ممکن نیست.

ماده (۲۳) - تسویه حساب تسهیلات معوق بنگاه‌های تولیدی

الف) موضوع ماده^۱

مكلف شدن کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی و یا اعتباری دولتی و خصوصی به اقدام برای تسویه حساب تسهیلات معوق بنگاه‌های تولیدی (طی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۹۲)

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی و یا اعتباری دولتی و خصوصی، بنگاه‌های تولیدی.

ج) عملکرد

در این خصوص «آیین‌نامه وصول مطالبات غیرجاری مؤسسات اعتباری» از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تدوین و طی بخشنامه شماره ۹۴/۱۸۴۸۴۷ مورخ ۱۳۹۴/۷/۷ به شبکه بانکی کشور جهت اجرا ابلاغ گردید، ولی بانک مرکزی و وزارت اقتصاد گزارش دقیقی در خصوص عملکرد بانک‌ها (به تفکیک) در مورد این ماده ارائه نکردند. طبق گزارش شورای هماهنگی بانک‌ها به معاونت نظارت مجلس،

۱. ماده (۲۳) - کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی و یا اعتباری دولتی و خصوصی مکلفند با درخواست بنگاه‌های تولیدی که به دلیل شرایط کشور طی سال‌های ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۲ دچار مشکل و دارای بدهی سررسید گذشته گردیده‌اند و تاکنون برای تسهیلات اخذ شده معوق از تمهیدات استمهال و یا امهال استفاده نکرده‌اند با تایید هیئت مدیره برای یک بار و با دوره تنفس ۶ ماهه و بازپرداخت سه ساله اقدام به تسویه حساب تسهیلات معوق نمایند. جریمه‌های تسهیلات فوق به صورت جداگانه محاسبه و در انتهای دوره بازپرداخت و در صورت انجام تعهدات بموقع بنگاه تولیدی، مشمول بخشودگی می‌گردد. بنگاه‌هایی که حداکثر یک سال پس از تصویب این قانون تعیین تکلیف نمایند مشمول این ماده می‌باشند.

فقط بانک سپه در این خصوص اقدام کرده است. ولی برای سایر بانک‌های دولتی گزارشی ارسال نشده است (آمار دقیقی در مورد اینکه هر بانک، چه مقدار تمدید کرده یا استمهال کرده یا در قالب تسهیلات جدید پرداخت کرده است، وجود ندارد. بلکه رقم کلی ۷۶۰۰۰ میلیارد تومان بابت وجه التزام مجموع شبکه بانکی در خصوص ارائه تسهیلات گزارش شده است).

طبق آمار ارسالی ۲۰ بانک (از ۳۲ بانک)، حدود ۶۶۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۵ و ۱۵۰۶۲ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ بخشودگی وجه التزام گزارش شده است.

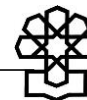
شایان ذکر است همان‌گونه که در متن قانون به صراحت ذکر شده بنگاه‌هایی که حداکثر یک سال پس از تصویب این قانون تعیین تکلیف نمایند مشمول این ماده هستند، هرچند بعد از گذشت زمان قانونی نیز امکان استفاده از ظرفیت قانونی بعضاً وجود داشته است.

بر اساس سوابق موجود و گزارشات واصله از جلسات کارگروه ملی تسهیل و رفع موانع تولید، اکثر بنگاه‌های تولیدی مطرح در کارگروه موصوف از ظرفیت‌های در نظر گرفته شده در ماده (۲۳) قانون رفع موانع تولید استفاده کرده و غالباً با توجه به برنامه مالی ارائه شده از مزایای یک سال تنفس و پنج سال تقسیط بدهی خود به مؤسسات اعتباری بهره‌مند شده‌اند. اضافه می‌نماید بر اساس آخرین اطلاعات واصله از ۲۵ بانک کشور بابت بخشودگی جرائم تأخیر تأدیه تسهیلات، در حدود ۱۵/۵ هزار میلیارد ریال از جرائم تسهیلات در سال ۱۳۹۶ و در حدود ۷ هزار میلیارد ریال از جرائم تسهیلات در سال ۱۳۹۵ توسط شبکه بانکی کشور مورد بخشودگی قرار گرفته است.^۱

د) تحلیل و ارزیابی

در ارزیابی کیفیت اجرای این حکم باید بیان داشت که بررسی‌ها نشان می‌دهد که لزوماً اجرای این حکم به نفع بخش تولید نبوده است، زیرا به کیفیت اجرا بستگی دارد. یعنی اینکه آیا جرائم و وجه التزام‌ها در یک قرارداد جدید استمهال شده آورده شود (که در این صورت بدهی تولیدکنندگان به خاطر ربح مرکب به صورت تصاعدی می‌شود) یا اینکه بخشیده شود؟ بررسی‌ها نشان می‌دهد که در عمده استمهال‌های صورت گرفته، جرائم دیرکرد به علاوه اصل و فرع تسهیلات در قالب یک تسهیلات جدید تلقی شده و بدهی به صورت مضاعف زیاد شده است. هرچند این موضوع چندوجهی است به این معنا که پرداخت سود به سپرده‌ها نیز به صورت مرکب حساب می‌شود و بانک درست یا غلط هم برای تسهیلات‌گیرندگان و هم سپرده‌گذاران به صورت مرکب محاسبه می‌کند. این گونه احکام طوری باید تنظیم شود که نه به ضرر تولیدکننده باشد و نه به ضرر بانک.

۱. این قسمت بر اساس نامه شماره ۹۷/۲۲۵۹۴۹ مورخ ۱۳۹۷/۰۷/۰۲ اداره ارتباطات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران می‌باشد.

ماده (۲۴) - افزایش سرمایه بانک‌های دولتی

الف) موضوع ماده^۱

مجوز افزایش سرمایه بانک‌های دولتی سالیانه تا ۲ درصد بودجه کل کشور پس از واریز به خزانه‌داری کل کشور از محل صرفه‌جویی در هزینه‌ها یا فروش طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای یا فروش اموال مازاد یا افزایش قیمت آب و حامل‌های انرژی.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

صندوق توسعه ملی، بانک‌های دولتی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ج) عملکرد

آیین‌نامه اجرایی این ماده در زمان قانونی تصویب و ابلاغ شده است.^۲ طبق گزارش صندوق توسعه ملی^۳ و همچنین طبق گزارش بانک‌های دولتی، عملکرد صورت گرفته در این راستا جهت افزایش سرمایه بانک‌های دولتی صفر بوده است.

د) تحلیل و ارزیابی

از آنجا که بر اساس تئوری انتخاب عمومی، منافع بخش عمومی و فعالین در این حوزه همواره در جهت گسترش اندازه دولت و افزایش هزینه‌های بخش عمومی قرار دارد، لذا بخش عمومی نه تنها انگیزه‌ای برای کاهش هزینه‌های خود نخواهد داشت، بلکه عکس آن مورد انتظار است. در خصوص مواد قانونی که در آن صحبت از تکلیف دولت به میان آمده، عملکرد موجود نشان از وضعیت نامناسب دستگاه ذی‌بط دارد، لذا نباید از این ماده قانونی که علاوه بر تضاد با انگیزه‌ها و منافع بخش عمومی، صحبتی از تکلیف و اجبار به میان نیامده انتظار عملکرد مناسب داشت.

۱. ماده (۲۴). به دولت اجازه داده می‌شود از محل صرفه‌جویی در هزینه‌ها یا فروش طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای یا فروش اموال مازاد یا افزایش قیمت آب و حامل‌های انرژی برای مصارف بیش از الگوی مصرف یا متوسط مصرف، سالیانه تا دو درصد (۲٪) بودجه کل کشور را پس از واریز به خزانه‌داری کل کشور به افزایش سرمایه بانک‌های دولتی اختصاص دهد. بانک‌های مذکور موظفند حداقل معادل سه برابر مبلغ افزایش سرمایه را از این محل به خریداران غیردولتی، خصوصی یا تعاونی طرح‌های تملک‌داری‌های سرمایه‌ای ملی و استانی تسهیلات با اقساط بازپرداخت حداقل پنج ساله پرداخت نمایند. لیست طرح‌ها و پروژه‌ها توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تعیین و اعلام می‌شود.

به صندوق توسعه ملی نیز اجازه داده می‌شود تا از طریق بانک‌های عامل ذی‌ربط به خریداران طرح‌ها و پروژه‌های مذکور تسهیلات پرداخت نماید.

مقتضای خرید طرح‌ها و پروژه‌های مذکور مجازند حداقل بیست درصد (۲۰٪) منابع مورد نیاز جهت تکمیل و بهره‌برداری از هر طرح و یا پروژه را تأمین نمایند.

دستگاه‌های اجرایی طرح‌ها و پروژه‌ها موظفند با تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور با عقد قرارداد بلندمدت تا مدت پنجاه سال کالاها و خدمات ناشی از اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها را از بخش غیردولتی، خصوصی یا تعاونی خریداری یا به آنها کمک زیان پرداخت نمایند و در صورت عدم نیاز، خریداران طرح‌ها و پروژه‌ها می‌توانند کالا یا خدمات ناشی از اجرای طرح‌ها و یا پروژه‌ها را در داخل یا خارج به فروش رسانند.

به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور اجازه داده می‌شود طرح‌های فاقد توجیه اقتصادی را با پرداخت یارانه یا کمک زیان توجیه‌دار و سودآور نماید. رعایت شرایط رقابتی و برگزاری مزایده عمومی برای فروش طرح‌ها و پروژه‌ها و برگزاری مناقصه عمومی برای خرید کالاها و خدمات ناشی از اجرای طرح‌ها و پروژه‌ها الزامی است.

آیین‌نامه اجرایی این ماده با پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت امور اقتصادی و دارایی و صندوق توسعه ملی و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران حداکثر تا مدت دو ماه پس از ابلاغ این قانون به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲. تصویب‌نامه شماره ۵۴۴۱۸/ت/۵۲۱۴۲ هـ. مورخ ۱۳۹۴/۵/۳ هیئت وزیران.

۳. مبتنی بر گزارش ارسال به مرکز پژوهش‌های مجلس به شماره ۹۵/۴۲۲۵/ص مورخ ۱۳۹۵/۱۱/۱۶.

ماده (۲۵) - راه‌اندازی شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری

الف) موضوع ماده^۱

مجوز انتشار اوراق مشارکت به سازمان بورس و راه‌اندازی شرکت رتبه‌بندی اعتباری.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

سازمان بورس و اوراق بهادار، وزارت امور اقتصادی و دارایی، هیئت وزیران.

ج) عملکرد

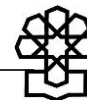
آیین‌نامه اجرایی مربوطه در تاریخ ۱۳۹۴/۳/۲۷ به تصویب هیئت وزیران رسیده و جهت اجرا ابلاغ شده است.^۲ طبق گزارش سازمان بورس و اوراق بهادار، دستورالعمل تأسیس و فعالیت مؤسسات رتبه‌بندی و اساسنامه این مؤسسات در تاریخ ۱۳۹۵/۰۱/۲۱ به تصویب هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده است. اولین موافقت اصولی تأسیس مؤسسه رتبه‌بندی صادر شده است و مراحل تأسیس را طی می‌کند. همچنین چهار تقاضای جدید جهت دریافت مجوز به سازمان ارائه شده که در حال بررسی است و در نهایت هیئت مدیره سازمان بورس و اوراق بهادار مقرر کرده است طی فراخوان عمومی به بازار، متقاضیان دریافت مجوز ظرف دو ماه تقاضای خود را جهت بررسی به سازمان ارائه نمایند. پس از شروع فعالیت مؤسسات رتبه‌بندی امکان حذف ضامن مشروط به اخذ رتبه اعتباری مناسب توسط ناشر وجود دارد. در خصوص جلب مشارکت مؤسسات خارجی برای رتبه‌بندی بین‌المللی اوراق بهادار، طی فراخوان عمومی از تمام مؤسسات رتبه‌بندی بین‌المللی جهت همکاری دعوت به عمل آمده است.

د) تحلیل و ارزیابی

با توجه به تاریخ تصویب آیین‌نامه اجرایی، تأخیر در تصویب آن وجود نداشته است. طبق متن ماده (۲۵)، سازمان بورس و اوراق بهادار مکلف به تشکیل شرکت‌های رتبه‌بندی نبوده و صرفاً جواز این کار به آن سازمان داده شده است؛ لذا از آنجا که در اختیار خود سازمان قرار داده شده است جایی برای ارزیابی و قضاوت در رابطه با میزان تحقق تکالیف وجود ندارد. البته جنبه دیگری از موضوع را می‌توان ارزیابی کرد و آن اینکه اگر قانونگذار وجود چنین شرکت‌هایی را مؤثر در رفع موانع تولید تشخیص داده است باید متن قانون را به نحوی تصویب می‌کرد که از تشکیل این شرکت‌ها، با مکلف شدن سازمان بورس و اوراق بهادار، اطمینان حاصل نماید.

۱. به سازمان بورس و اوراق بهادار اجازه داده می‌شود با رعایت مواد (۲۶) و (۲۷) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴/۹/۱ پس از استقرار و راه‌اندازی شرکت‌های رتبه‌بندی اعتباری بر اساس رتبه اعلامی شرکت‌های مزبور، مجوز انتشار اوراق مشارکت را صادر نماید. نحوه ضمانت و تعیین نرخ اوراق مذکور به موجب آیین‌نامه اجرایی است که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی و سازمان بورس و اوراق بهادار، حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ ابلاغ این قانون تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۲. تصویب‌نامه شماره ۴۱۸۴۹/تومان/۵۲۰۲۵-هـ مورخ ۱۳۹۴/۴/۴ هیئت وزیران.

ماده (۲۶) - انتشار اوراق مشارکت

الف) موضوع ماده^۱

مجوز انتشار اوراق مشارکت به سازمان بورس و راه اندازی شرکت رتبه بندی اعتباری.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

بورس اوراق بهادار، کلیه بانکها (اعم از دولتی و خصوصی)، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

ج) عملکرد

بر اساس گزارش عملکرد «قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی» تا پایان شهریورماه ۱۳۹۵، پیوست نامه شماره ۹۳/۱۸۱۸۱۵ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۰۴ معاون امور حقوقی و مجلس وزارت امور اقتصادی و دارایی، در حال حاضر کلیه معاملات ثانویه اوراق مشارکت و سایر اوراق بهادار اسلامی (صکوک) از قبیل اوراق مرابحه و اسناد خزانه اسلامی صرفاً از طریق بورس یا بازار خارج از بورس انجام می شود.^۲ طبق گزارش مدیریت کل اعتبارات بانک مرکزی در تمام مجوزهای صادر شده برای بانکهای عامل جهت انتشار اوراق بر موضوع معاملات ثانویه از طریق بازار سرمایه و ممنوعیت بازخرید و خرید اوراق تأکید شده است. همچنین در خصوص بازخرید قبل از سررسید اوراق بهادار منتشره بانک مرکزی توسط خود، شایان ذکر است از زمان ابلاغ این قانون با توجه به شاخصهای اقتصادی موجود، نیازی به انتشار اوراق مشارکت بانک مرکزی نبوده است.

همچنین بر اساس گزارش سازمان بورس و اوراق بهادار، عرضه اسناد خزانه اسلامی از تاریخ ۱۳۹۴/۷/۸ آغاز شده و منعی برای فروش به کسر اوراق اجاره یا سایر اوراق دولتی (در صورت انتشار) از بابت سازوکارهای بازار سرمایه وجود ندارد. ارزش کل بازار اوراق بهادار بدهی در پایان آذرماه ۱۳۹۵ مبلغ ۳۵۱,۶۷۹ میلیارد ریال است که از این مبلغ ۲۶۰,۸۹۵ میلیارد ریال آن مربوط به اوراق بهادار دولتی (شامل اسناد خزانه اسلامی و اوراق مشارکت، سلف، مرابحه و اجاره دولت و همچنین اوراق مشارکت شهرداریها) است. در حال حاضر کلیه معاملات ثانویه اوراق مشارکت و سایر اوراق بهادار اسلامی (صکوک) از قبیل اوراق مرابحه و اسناد خزانه اسلامی صرفاً از طریق بورس یا بازار خارج از بورس انجام می شود. همچنین در بازار سوم فرابورس امکان فروش سهام شرکت های دولتی وجود دارد و سهام چند شرکت عرضه و معامله شده است.

۱. ماده (۲۶) - کلیه معاملات ثانویه اوراق مشارکت و سایر اوراق بهادار اسلامی (صکوک) از قبیل اوراق مرابحه و اسناد خزانه اسلامی صرفاً از طریق بورس یا بازار خارج از بورس موضوع قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران انجام می شود. اوراق مرابحه، اوراق بهادار قابل نقل و انتقالی است که نشان دهنده مالکیت مشاع دارنده آن در دارایی مالی ناشی از فروش کالا، یا خدمتی است که نقل و انتقال آن شرعاً جایز بوده و بر اساس قرارداد مرابحه حاصل شده است. تبصره «۱» - انتشار اوراق مشارکت قابل بازخرید قبل از سررسید توسط بانکهای دولتی و خرید اوراق مشارکت منتشر شده توسط سایر بانکها (اعم از دولتی و خصوصی) به وسیله بانکهای دولتی ممنوع است. تبصره «۲» - انتشار اوراق بهادار قابل بازخرید قبل از سررسید توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران که با هدف مدیریت نظام پولی کشور انجام می شود، مجاز است.

۲. نقل از گزارش معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی - ویرایش ششم ۱۳۹۶/۰۶/۲۷

د) ارزیابی و تحلیل

طبق تبصره این ماده، انتشار اوراق مشارکت قابل بازخرید قبل از سررسید توسط بانک‌های دولتی و خرید اوراق مشارکت منتشر شده توسط سایر بانک‌ها (اعم از دولتی و خصوصی) به وسیله بانک‌های دولتی وجود ندارد که طبق ماده ممنوع اعلام شده است. در این خصوص گزارشی از نقض این ممنوعیت وجود ندارد. از آنجا که مبتنی بر تبصره دوم این ماده تکلیفی در خصوص انتشار اوراق بهادار قابل بازخرید قبل از سررسید توسط بانک مرکزی نشده و صرفاً مجوز آن اعطا شده است؛ لذا نمی‌توان ارزیابی در این خصوص داشت.

ماده (۲۸) - تأسیس صندوق تثبیت بازار سرمایه

الف) موضوع ماده^۱

تأسیس صندوق تثبیت بازار سرمایه به عنوان نهاد مالی تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار به منظور کنترل و کاهش مخاطرات سامانه‌ای یا فرادستگاهی سرمایه کشور و حفظ توسعه شرایط رقابت منصفانه در حوزه بازار سرمایه.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

سازمان بورس اوراق بهادار، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، صندوق توسعه ملی، سازمان حسابرسی.

ج) عملکرد

اساسنامه صندوق تثبیت بازار سرمایه تصویب شده است^۲ هرچند این تصویب با یک ماه‌ونیم تأخیر نسبت به زمان تکلیف شده در قانون صورت گرفته است و طبق گزارش سازمان بورس اوراق بهادار در حال

۱. ماده (۲۸).

الف) به منظور کنترل و کاهش مخاطرات سامانه‌ای یا فرادستگاهی بازار سرمایه کشور در شرایط وقوع بحران‌های مالی و اقتصادی و اجرای سیاست‌های عمومی حاکمیتی در شرایط مذکور و به منظور حفظ و توسعه شرایط رقابت منصفانه در حوزه بازار سرمایه، صندوق تثبیت بازار سرمایه به عنوان نهاد مالی تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار، با شخصیت حقوقی مستقل تأسیس می‌شود و طبق اساسنامه خود و در چارچوب مصوبات هیئت امانا متشکل از وزیر امور اقتصادی و دارایی، رئیس کل بانک مرکزی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رئیس هیئت عامل صندوق توسعه ملی و رئیس سازمان بورس و اوراق بهادار توسط هیئت عامل فعالیت می‌نماید.

تبصره «۱»- اداره صندوق بر عهده هیئت عامل آن خواهد بود و سازمان حسابرسی به عنوان حسابرسی - بازرسی قانونی آن فعالیت می‌نماید تبصره «۲»- سازمان بورس و اوراق بهادار با تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار، می‌تواند بخشی از منابع داخلی خود را به شکل سپرده در اختیار این صندوق قرار دهد. صندوق توسعه ملی نیز مجاز است تا یک درصد (۱٪) از منابع سالانه خود را از طریق سپرده‌های خود در بانک‌های عامل در این صندوق سپرده‌گذاری کند.

تبصره «۳»- شرایط و معیارهای مخاطرات سامانه‌ای، مخاطرات فرادستگاهی و بحران‌های مالی و نیز شرایط و مقررات فعالیت و انحلال صندوق، ارکان صندوق و وظایف و اختیارات هیئت امانا و هیئت عامل به موجب اساسنامه صندوق تثبیت بازار سرمایه است که به پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی حداکثر تا مدت سه ماه پس از ابلاغ این قانون به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

تبصره «۴»- در صورت انحلال صندوق تثبیت بازار سرمایه کلیه اموال و دارایی‌های آن بعد از کسر تعهدات و بدهی‌ها به دولت تعلق می‌گیرد.

تبصره «۵»- فعالیت‌های صندوق در حوزه بازار سرمایه از ابتدای سال ۱۳۹۵ از هرگونه مالیات و عوارض معاف می‌باشد. ب) شرکت‌های پذیرفته شده در بورس و بازارهای خارج از بورس براساس میزان سهام شناور خود در هر یک از بازارهای مذکور و بر اساس مقرراتی که با پیشنهاد سازمان بورس و اوراق بهادار به تصویب شورای عالی بورس و اوراق بهادار می‌رسد می‌توانند تا سقف ده درصد (۱۰٪) از سهام خود را خریداری و تحت عنوان سهام خزانه در شرکت نگهداری کنند. مادامی که این سهام در اختیار شرکت است فاقد حق رای می‌باشد.

پ) مابه‌التفاوت ارزش اسمی و قیمت معاملاتی پذیره‌نویسی اوراق بهادار مذکور که کمتر از قیمت اسمی پذیره‌نویسی می‌شوند به عنوان هزینه قابل قبول مالیاتی پذیرفته می‌شود.

۲. تصویب‌نامه شماره ۸۵۹۴۳/تومان/۵۲۳۱۸-هـ مورخ ۱۳۹۴/۷/۱ هیئت وزیران.

فعالیت است (با عنایت به پیشنهادهای ارائه شده جهت اصلاح اساسنامه جهت ایفای وظایف و کارکردهای جدید و همچنین تغییر ترکیب منابع مورد نیاز، موضوع اصلاح اساسنامه در دست بررسی می‌باشد).^۱

د) تحلیل و ارزیابی

صندوق تثبیت بازار سرمایه نهادی است که با هدف مدیریت شرایط وقوع بحران‌های مالی و اقتصادی تشکیل شده است. ساختار، اساسنامه و ارکان این صندوق به تأیید سازمان بورس و اوراق بهادار رسیده و ارزش دارایی‌های آن بیش از 10,000 میلیارد ریال است.^۲ بر اساس ماده (۲۰) اساسنامه این صندوق، به نظر می‌رسد تکیه اصلی سرمایه این صندوق بر بودجه سنواتی خواهد بود در حالی که مقرر بود تکیه مالی این صندوق بر منابع داخلی باشد.

شایان ذکر است بر اساس گزارش صندوق توسعه ملی، در خصوص مجوز سپرده‌گذاری صندوق توسعه ملی در این صندوق بر اساس ماده (۲۰) اساسنامه صندوق تثبیت بازار سرمایه، با توجه به عدم درخواست هیئت امانا صندوق تثبیت از صندوق توسعه ملی جهت سپرده‌گذاری تا ۱ درصد، صندوق توسعه ملی عملکردی در این خصوص نداشته است. البته با توجه به اجازه صادر شده در متن ماده، به نظر می‌رسد نیازی به درخواست از سوی هیئت امنای صندوق تثبیت نبوده است.

ماده (۲۹) - معافیت‌های مالیاتی اوراق بهادار اسلامی

الف) موضوع ماده^۳

توسعه معافیت‌های مالیاتی مقرر در مواد (۷)، (۱۱) و (۱۲) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به اوراق صکوک و تمامی اوراق بهادار

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان امور مالیاتی.

ج) عملکرد

حکم این ماده یک اجازه معافیت قانونی است و به موجب آن در خصوص اوراق صکوک و تمامی اوراق بهاداری که در چارچوب قوانین و بر اساس ضوابط و مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منتشر می‌شود، معافیت مالیاتی مزبور حاکم است و طی بخشنامه شماره ۲۰۰-۹۴-۲۸ | مورخ ۱۳۹۴/۳/۱۶ سازمان امور مالیاتی کشور لازم‌الاجرا شده است.

۱. نقل از گزارش معاونت نظارت مجلس شورای اسلامی، ویرایش ششم ۱۳۹۶/۰۶/۲۷.

۲. همان.

۳. ماده (۲۹). از ابتدای سال ۱۳۹۵ کلیه معافیت‌های مقرر در مواد (۷)، (۱۱) و (۱۲) قانون توسعه ابزارها و نهادهای مالی جدید به منظور تسهیل اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی مصوب ۱۳۸۸/۹/۲۵ در خصوص اوراق صکوک و تمامی اوراق بهاداری که در چارچوب قوانین و بر اساس ضوابط و مقررات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منتشر می‌شود، حاکم است.

ماده (۳۳) - معافیت مالیاتی نقل و انتقال بازارگردانی اوراق بهادار

الف) موضوع ماده^۱

معافیت مالیاتی نقل و انتقال اوراق بهادار بازارگردانی بازارگردانان داری مجوز از سازمان بورس و اوراق بهادار از مالیات مقطوع نیم درصد ماده (۱۴۳) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان امور مالیاتی.

ج) عملکرد

مبتنی بر گزارش ارائه شده از سوی سازمان بورس و اوراق بهادار، بر این اساس، در سامانه تسویه و پایایی، مالیات نقل و انتقال اوراق بهادار بازارگردانی بازارگردانان دارای مجوز از سازمان صفر لحاظ شده است. همچنین در راستای اجرای این ماده از قانون، تعداد ۳۵ صندوق سرمایه‌گذاری اختصاصی بازارگردانی با حجم دارایی به ارزش ۳۹,۸۰۲ میلیارد ریال در حال فعالیت هستند که از پرداخت مالیات مقطوع نیم درصد ماده (۱۴۳) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم معاف می‌باشند.

ماده (۴۶) - تأمین تفاوت‌های ریالی تعهدات ارزی

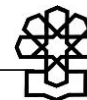
الف) موضوع ماده^۲

مجوز تأمین تفاوت ریالی ناشی از تعهدات ارزی قطعی با نرخ رسمی ارز تا نرخ ارز روز پرداخت ناشی از واردات کالاها و خدمات تا پایان سال ۱۳۹۱ از محل حساب مازاد حاصل از ارزیابی خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی مجلس شورای اسلامی و دیوان محاسبات کشور.

۱. ماده (۳۳). تبصره زیر به عنوان تبصره «۵» به ماده (۱۴۳) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم الحاق می‌شود:
تبصره «۵». نقل و انتقال اوراق بهادار بازارگردانی بازارگردانان دارای مجوز از سازمان بورس و اوراق بهادار در بورس و فرابورس از پرداخت مالیات مقطوع نیم درصد (۵٪) این ماده، معاف است.
۲. ماده (۴۶). به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران اجازه داده می‌شود از محل حساب مازاد حاصل از ارزیابی خالص دارایی‌های خارجی، تفاوت ریالی ناشی از تعهدات ارزی قطعی با نرخ رسمی ارز تا نرخ ارز روز پرداخت ناشی از واردات کالاها و خدمات تا پایان سال ۱۳۹۱ را پس از رسیدگی به اسناد و حسابرسی دقیق پس از احراز ورود کالا به کشور و رعایت ضوابط قیمتگذاری و عرضه توسط دریافت‌کننده تسهیلات، تأمین نماید.
تبصره - گزارش اجرای این ماده شامل جزئیات اطلاعات مربوط به نحوه محاسبه مازاد حاصل از ارزیابی خالص دارایی‌های خارجی، اقدام تشکیل‌دهنده تعهدات ارزی با نرخ رسمی ارز، نحوه قطعی شدن این تعهدات هر سه ماه یک بار توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به کمیسیون‌های برنامه و بودجه و محاسبات و اقتصادی مجلس شورای اسلامی و دیوان محاسبات کشور ارسال می‌شود.

ج) عملکرد

طبق نامه بانک مرکزی^۱ اقدامات انجام شده در خصوص این ماده به شرح ذیل است:

- دریافت اطلاعات تعهدات ارزی گذشته از بانکها و رسیدگی به آنها از حیث انطباق با ضوابط و مقررات ارزی و ورود کالا (با توجه به اطلاعات مرتبط موجود در بانک مرکزی و اطلاعات سامانه‌های ثبت‌ارش وزارت صنعت، معدن و تجارت و گمرک جمهوری اسلامی ایران).

- ارسال اطلاعات تعهدات ارزی - که شرایط لازم برای تسویه در چارچوب ماده (۴۶) این قانون را داشته‌اند - برای سازمان حسابرسی یا مؤسسات حسابرسی مورد تأیید بانک مرکزی جهت راستی‌آزمایی اطلاعات و تطبیق آنها با مستندات موجود در بانک عامل.

- ارسال ثبت سفارش‌هایی که بر اساس رسیدگی حسابرسان واجد، شرایط لازم برای بهره‌مندی از مزایای ماده قانونی مورد نظر بوده‌اند، به سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان (برای اطمینان از رعایت ضوابط قیمتگذاری و عرضه بر اساس قیمت‌های مصوب) و دریافت نتیجه رسیدگی بخشی از موارد (۲۵۹) ثبت سفارش نیز به سازمان غذا و داروی وزارت بهداشت ارسال ولی نتیجه رسیدگی در این خصوص تاکنون دریافت نشده است).

- به رغم پیگیری‌های مستمر بانک مرکزی نسبت به ارسال گزارش‌های حسابرسی ارزی منابع و مصارف ارزی بانکها (جهت تسویه مطالبات ارزی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۰) و مهلتی که این بانک تا پایان آذرماه ۱۳۹۶ به بانک‌های عامل داد، تاکنون گزارش بانک‌های ملت، ملی ایران، مسکن، تجارت، صادرات ایران، پست بانک ایران و سرمایه دریافت نشده و گزارش‌های دریافتی سایر بانک‌ها در حال رسیدگی نهایی است.

- تسویه مطالبات شرکت‌های هواپیمایی خارجی و تعدادی از شرکت‌های واردکننده دارو که مطالبات ارزی آنها قطعی شده و ارسال عملکرد آن در مقاطع سه ماهه برای مراجع نظارتی مندرج در تبصره ذیل ماده (۴۶) (و بر همین اساس برداشت حدود ۹,۰۰۵ میلیارد ریال از حساب مازاد حاصل از ارزیابی خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی برای ایفای تعهدات ارزی مرتبط با ماده (۴۶) قانون).

د) تحلیل و ارزیابی

۱. بخش اعظم ترتیبات قانونی، مراحل و ضوابط مربوط به انجام حکم مندرج در این ماده، شامل دریافت اطلاعات از بانک‌ها و انجام حسابرسی‌های مربوط، اعلام نظر بخش زیادی از پرونده‌ها توسط سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان در خصوص ضوابط قیمتگذاری و... صورت گرفته است و در مرحله پایانی قرار دارد و تا پایان آذرماه ۱۳۹۵ معادل ۴۷۲ میلیون دلار از تعهدات ارزی واجد شرایط تسویه شده است.

۲. به نظر می‌رسد تنها قید این ماده باید حسابرسی دقیق باشد و مشخص شود که آیا وجوه تحویلی

بانک مرکزی به بانک‌ها و یا منابع داخلی بانک‌ها به چه قیمت و به چه منظوری مصرف شده است و بر اساس آن مابه‌التفاوت نرخ ارز پرداخت گردد.

۳. مهم‌ترین رقم مربوط به تعهدات ارزی گذشته مورد ادعای بانک‌هاست که بانک مرکزی تأیید یا تکذیب نکرده است و بخشی از تعهدات ارزی، مورد اختلاف است، بر این اساس نمی‌شود در قانون در مورد یک بحث اختلافی و یا منبعی که ممکن است با سهل‌گیری در بررسی اسناد مورد سوجوبی قرار گیرد، به راحتی اجازه تسویه داده شود و باید فرایندهای کنترلی و حسابرسی به دقت مورد انجام قرار گیرد.

ماده (۴۷) - تخصیص سهمی از تسهیلات اعطایی بانک‌های عامل غیر تخصصی به بخش کشاورزی

الف) موضوع ماده^۱

تکلیف کلیه بانک‌های عامل غیر تخصصی به تخصیص سهمی از تسهیلات اعطایی خود (حداقل معادل سهم بخش کشاورزی در اقتصاد کشور) به بخش کشاورزی و تکلیف شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به ابلاغ دستورالعمل این اقدام و ارائه گزارش به مجلس شورای اسلامی.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

کلیه بانک‌های عامل غیر تخصصی، شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی.

ج) عملکرد

بر اساس گزارش بانک مرکزی، با عنایت به اینکه اجرای توأمان این قانون که در سال ۱۳۹۴ ابلاغ گردید و بند «ح» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور در شبکه بانکی کشور در خصوص سهم بخش کشاورزی از تسهیلات مورد ابهام واقع شد، مراتب از نظر حقوقی و اجرایی مورد بررسی قرار گرفت. با امعان نظر به اینکه قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور مخصص بند «ح» تبصره «۱۱» قانون بودجه سال ۱۳۹۴ کل کشور مستفاد و مراتب طی بخشنامه شماره ۹۴/۱۱۶۳۶۴ مورخ ۱۳۹۴/۵/۷ به شبکه بانکی کشور با سهم ۸/۵ درصد ابلاغ گردید.

متعاقب آن با عنایت به تغییر سهم بخش کشاورزی در تولید ناخالص داخلی، سهم جدید بخش کشاورزی در اقتصاد معادل ۱۱/۶ درصد طی بخشنامه شماره ۹۵/۳۳۰۴۱۷ مورخ ۱۳۹۵/۱۰/۱۸ به شبکه بانکی کشور ابلاغ شد. با وجود این با توجه به بند «ذ» ماده (۳۳) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه که مقرر می‌دارد حداقل ۱۵ درصد از متوسط تسهیلات اعطایی بانک‌های عامل غیر تخصصی کشور به بخش کشاورزی اختصاص یابد، اعلام سهم جدید بخش کشاورزی در اقتصاد به شبکه بانکی کشور دیگر

۱. ماده (۴۷) - کلیه بانک‌های عامل غیر تخصصی موظفند سهمی از تسهیلات اعطایی خود را حداقل معادل سهم بخش کشاورزی در اقتصاد کشور، بر اساس آخرین آمار رسمی تولید ناخالص ملی سالانه، به بخش کشاورزی اختصاص دهند. شورای پول و اعتبار و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران مکلفند حداکثر ظرف مدت سه ماه پس از تصویب این قانون دستورالعمل این اقدام را ابلاغ کنند و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گزارش عملکرد این ماده را به تفکیک بانک‌ها به صورت ۶ ماهه به کمیسیون کشاورزی، آب و منابع طبیعی مجلس شورای اسلامی ارائه می‌نماید.

موضوعیت نداشت. لذا طبق اظهار نظر بانک مرکزی، در سال‌های اخیر نیازی به ابلاغ سهم مزبور به شبکه بانکی نبوده است.^۱ هر چند به نظر می‌رسد حکم قانون برنامه هم به لحاظ رتبه و به هم لحاظ زمانی اولویت دارد بر قانون رفع موانع تولید.

طبق گزارش‌هایی که به کمیسیون کشاورزی در بهمن‌ماه ۱۳۹۵ و خردادماه و آذرماه ۱۳۹۶ داده شده است، رقم ۸/۵ درصد به صورت کلی رعایت شده است (ولی آمار تفکیکی در این زمینه وجود ندارد). ضمن اینکه تصریح شده که استقبال کمی از اجرای این ماده به عمل آمده است (تقریباً نصف بانک‌های خصوصی زیر ۲ درصد تسهیلات داده‌اند).

در جداول زیر تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در بخش کشاورزی طی ۱۲ ماهه سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و ۴ ماهه سال ۱۳۹۷ قابل مشاهده می‌باشد:

جدول ۲. تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در بخش کشاورزی طی ۱۲ ماهه ۱۳۹۵

بانک	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل (درصد)
جمع بانک‌های تجاری دولتی	۴۸۰۳۲	۶/۲
جمع بانک‌های تخصصی دولتی	۲۸۶۲۴۵	۴۸/۱
جمع بانک‌های دولتی	۳۳۴۲۷۶	۲۴/۵
جمع بانک‌های خصوصی	۱۱۱۲۶۳	۵/۹
جمع بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری غیردولتی	۲۱۲۴۳	۰/۹
جمع بانک‌های غیردولتی	۱۳۲۵۰۶	۳/۲
جمع کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	۴۶۶۷۸۲	۸/۵

جدول ۳. تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در بخش کشاورزی طی ۱۲ ماهه ۱۳۹۶

بانک	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل (درصد)
جمع بانک‌های تجاری دولتی	۷۳۴۵۸	۸/۷
جمع بانک‌های تخصصی دولتی	۳۱۰۲۶۲	۴۹/۳
جمع بانک‌های دولتی	۳۸۳۷۲۰	۲۶
جمع بانک‌های خصوصی	۸۷۲۵۸	۴/۳
جمع بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری غیردولتی	۲۱۹۲۸	۰/۸
جمع بانک‌های غیردولتی	۱۰۹۱۸۶	۲/۳
جمع کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری	۴۹۳۹۰۶	۸

۱. مستخرج از نامه شماره ۹۷/۲۱۹۲۱۴/۲۶ مصوب ۱۳۹۷/۰۶/۲۶ بانک مرکزی.

جدول ۴. تسهیلات پرداختی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در بخش کشاورزی طی ۴ ماهه ۱۳۹۷

سهم از کل (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	بانک
۶/۸	۱۸۹۲۹	جمع بانک‌های تجاری دولتی
۳۹/۳	۵۶۰۰۵	جمع بانک‌های تخصصی دولتی
۱۷/۸	۷۴۹۳۴	جمع بانک‌های دولتی
۴/۵	۲۷۲۲۹	جمع بانک‌های خصوصی
۱/۱	۶۹۷۱	جمع بانک‌های خصوصی و مؤسسات اعتباری غیردولتی
۲/۷	۳۴۲۰۰	جمع بانک‌های غیردولتی
۶/۵	۱۰۹۱۳۵	جمع کل بانک‌ها و مؤسسات اعتباری

مأخذ: نامه شماره ۹۷/۲۰۷۵۲۵ مورخ ۱۳۹۷/۰۶/۱۸ اداره کل اعتبارات بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران.

د) تحلیل و ارزیابی

به طور کلی پایش و نظارت مناسب با قابلیت راستی‌آزمایی در خصوص کیفیت و کمیت توزیع تسهیلات بین بخش‌ها و زیربخش‌های اقتصادی در نظام پولی و بانکی ما وجود ندارد و بانک‌ها عموماً با صرفه و صلاح خود در این خصوص اقدام می‌کنند. لذا بعضاً به بهانه‌های مختلف از اعطای تسهیلات به این بخش استنکاف می‌ورزند یا در قبول وثیقه این بخش سخت‌گیری بیش از حد صورت می‌گیرد که باید در این خصوص تدابیر لازم اتخاذ شود. البته گاهی هم اصلاً طرح دارای توجیه توسط متقاضی به بانک (خصوصی) ارائه نمی‌شود که بر مبنای آن اعطای تسهیلات صورت گیرد. در خصوص بخش کشاورزی یک مسئله که اعطای تسهیلات به این بخش را با مشکل مواجه ساخته این است که تفکیک رسته فعالیت وجود ندارد (که مثلاً صنایع تبدیلی و تکمیلی هم جزو بخش کشاورزی است یا خیر). اگر چنانچه کل زنجیره (صنایع تبدیلی و کسب‌وکارهای پیرامون آن) را هم جزء این بخش لحاظ گردد، با این حساب سهم بخش کشاورزی از تولید ناخالص ملی حدود ۳۰ درصد خواهد بود.

ماده (۵۱) - تسهیل در تأمین مالی حوزه کشاورزی

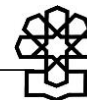
الف) موضوع ماده^۱

تسهیل در تأمین مالی طرح‌های بخش کشاورزی و صنایع تبدیلی و تکمیلی.

ب) نهادهای مکلف و مرتبط

کلیه بانک‌ها، وزارت نیرو، وزارت جهاد کشاورزی، وزارت نفت و وزارت نیرو.

۱. ماده (۵۱). بانک‌ها مکلفند اسناد رسمی مالکیت مفروز و مشاع اراضی کشاورزی و محل اجرای طرح‌های کشاورزی، قراردادهای واگذاری اراضی ملی و دولتی وزارت جهاد کشاورزی، صنایع تبدیلی و تکمیلی کشاورزی و اسناد منازل روستایی را به عنوان وثیقه وام‌های بخش کشاورزی و روستایی بپذیرند. همچنین کلیه اسناد عادی مربوط به خرید و فروش چاه‌های کشاورزی مجاز دارای پروانه بهره‌برداری و سهام آنها که با پاپاپ مربوطه و با حفظ کاربری کشاورزی تا پایان سال ۱۳۹۲ تبادل و تنظیم شده باشد در جهت خدمات‌رسانی‌های مربوطه صرفاً نزد وزارتخانه‌های نیرو، جهاد کشاورزی و نفت در حکم اسناد رسمی تلقی می‌شوند.

ج) عملکرد

این حکم از سوی بانک مرکزی به شبکه بانکی ابلاغ شده است.^۱ ولی بر اساس بررسی صورت گرفته در کمیسیون حمایت از تولید ملی با حضور دستگاه‌های مختلف، عملکرد مناسبی ندارد چون بسیاری از روستاییان نمی‌توانند وثیقه نزد بانک بگذارند و این مشکل نه صرفاً از ناحیه بانک‌ها، بلکه به خاطر عدم ثبت وثیقه‌های روستایی در دفترخانه‌ها به عنوان سند رسمی است. حتی در مواردی که سند تک برگ وجود دارد بانک‌ها قبول نمی‌کنند (به خاطر ریسک بالا ناشی از نبود خریدار برای سند روستایی). در خصوص پذیرفته نشدن وثیقه‌های روستایی شکایت‌های زیادی وجود دارد. لکن کشاورزی که مثلاً دو هکتار زمین دارد، نمی‌تواند شکایتش را پیگیری کند.

طبق گزارشات واصله از بانک‌های مختلف در مجموع در سطح کشور ۸۵ فقره پذیرش وثیقه صورت گرفته و در مجموع ۳۳۷۴۴۰ میلیارد ریال تسهیلات از این طریق به طرح‌های بخش کشاورزی، صنایع تبدیلی و تکلیمی اعطا شده است. باید این را افزود که تسهیلات اعطایی صرفاً از طریق بانک توسعه تعاون و بانک سپه صورت گرفته و مابقی بانک‌ها در این خصوص عملکرد منجر به نتیجه نداشته‌اند.^۲

د) تحلیل و ارزیابی

موضوع وثایق اسناد زمین‌های کشاورزی در روستا یا نظایر آن همواره یکی از مشکلات دریافت تسهیلات بانکی بوده است. متأسفانه در قوانین سازوکارهای مناسب برای این موضوع پیش‌بینی نمی‌شود. به طور مثال صندوق ضمانت (صنایع کوچک) با دریافت ۰/۷ درصد، اسنادی را که بانک‌ها نمی‌پذیرند را می‌تواند ضمانت نماید، ولی کشاورزان از این سازوکار نیز عموماً بی‌اطلاع هستند و موانعی نیز وجود دارد. در بانک‌های غیرکشاورزی چون رغبت به بخش کشاورزی کم است، هزینه دسترسی به تسهیلات این بخش بالا برده می‌شود تا رغبت به گرفتن تسهیلات در حوزه کشاورزی کاهش یابد، اما در آیین‌نامه‌های بانک کشاورزی شرایط بهتری برای اعطای تسهیلات در نظر گرفته شده است. متأسفانه عملکرد بانک‌های غیرتخصصی (بجز بانک توسعه تعاون و بانک سپه) در خصوص ماده (۵۱) به ابلاغ قانون محدود شده و عملکردی ارائه نشده است. بسیاری از این بانک‌ها در گزارش خود در توجیه عدم عملکردشان اشاره به عدم درخواست نموده‌اند که به دلیل خوداظهاری بانک‌ها در این زمینه و نبود اطلاعات لازم جهت راستی‌آزمایی نمی‌توان نسبت به صحت این ادعا اظهارنظر کرد. در رابطه با این ماده نیز هیچ نوع آمار دقیقی از میزان تقاضای صورت گرفته در سطح کشور وجود ندارد، بنابراین نمی‌توان تشخیص داد عملکرد در خصوص این ماده به نحوی بوده که آیا ۱۰۰ درصد تقاضاها

۱. بر اساس نامه شماره ۹۷/۲۱۹۲۱۴ مورخ ۱۳۹۷/۰۶/۲۶ بانک مرکزی.

۲. بر اساس گزارش شماره ج-۰۰۲۵ مورخ ۱۳۹۶/۰۴/۱۳ بانک سپه طی اطلاعیه‌های منتهی به اطلاعیه شماره ۲/۹۲/۱۷۴ مورخ ۱۳۹۲/۰۵/۲۶ به کلیه واحدهای اجرایی بانک موضوع پذیرش اسناد مالکیت مفروز و مشاع ارضی کشاورزی و ... به عنوان وثیقه وام‌های بخش کشاورزی و روستایی، ابلاغ شده است و بر اساس آخرین آمار تجمیعی از سطح بانک در ۶ ماه نخست سال جاری (۱۳۹۵)، تعداد ۷۲ فقره از این اسناد در قبال پرداخت مبلغ ۹۹,۶۰۴ میلیارد ریال تسهیلات به عنوان وثیقه به رهن بانک درآمد است.

را تأمین نموده یا درصد اندکی از آن را شامل شده است. در کنار موضوع نبود در خصوص تقاضاهای صورت گرفته باید به عدم وجود ضمانت اجرایی این ماده نیز اشاره کرد. اینکه درخواست تسهیلات با وثایق ذکر شده صورت گرفته و بانکی از پذیرش آنها استنکاف کرده باشد، هیچ ضمانت اجرایی برای آن بانک در نظر گرفته نشده است. نبود ضمانت اجرایی در کنار عدم تمایل بانک‌ها برای ورود به سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی به واسطه پایین بودن نرخ سود و همچنین فروش سخت وثایق ذکر شده در صورت عدم بازگشت تسهیلات پرداختی نتیجه‌ای جز عدم عملکرد نخواهد داشت.

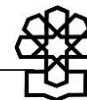
جمع بندی

در قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور تکالیف و وظایف متعددی برای دستگاه‌ها و نهادهای مختلف شامل وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، صندوق توسعه ملی، بیمه مرکزی، بانک‌های دولتی و خصوصی در جهت رفع برخی موانع تولید پیش‌بینی شده است. ویژگی قانون رفع موانع تولید، فقدان اتحاد در موضوعات احکام و پراکنده بودن احکام و تکالیف قانونی است که این مسئله تا حدودی به فلسفه تصویب این قانون برمی‌گردد. یعنی تصویب احکام قانونی مورد نیاز برای خروج غیرتورمی از رکود در سال‌های ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۳.

در این گزارش با تمرکز بر تکالیف و احکامی که به طور مستقیم به حوزه بازارهای مالی (بانکی، ارزی، بیمه‌ای و بازار سرمایه) مرتبط است، به ارزیابی اقدامات و عملکرد صورت گرفته در جهت اجرای این قانون پرداخته شد. متأسفانه گزارش‌های دریافتی از نهادهای مرتبط با هر ماده به دلیل کلی بودن، عدم ارائه اطلاعات دقیق و برنشمردن دلایل عدم اجرای کامل تکالیف مندرج در قانون، ارزیابی دقیق وضعیت اجرای این قانون را با مشکل و محدودیت مواجه ساخته است.

با وجود این بررسی‌های صورت گرفته نشان داد عملکرد سازمان‌ها و نهادهای مختلف در اجرای این قانون در حوزه بازارهای مالی، ضعیف بوده و در برخی مواد صرفاً به ابلاغ قانون بدون نظارت بر عملکرد بسنده شده است. از دلایل عمده عملکرد ضعیف این قانون در حوزه مورد اشاره می‌توان به برخی عوامل بیرونی ناشی از تداوم رکود نسبی در اقتصاد کشور و آثار آن بر بازار مالی و بخش حقیقی اقتصاد، نبود عزم جدی در دستگاه‌ها و نهادهای دارای مسئولیت، عدم پیش‌بینی ضمانت‌های اجرایی در برخی احکام، پراکندگی، نبود انسجام و برخی ابهامات در احکام قانون، احاله نمودن برخی تصمیمات اساسی به آیین‌نامه‌های اجرایی و اثرگذاری آن بر طولانی شدن اتخاذ تصمیم در دولت اشاره کرد.

در مجموع، پیگیری و توجه جدی مجلس شورای اسلامی و دستگاه‌های نظارتی به اجرای سریع و کامل این قانون و همچنین برخورد نظارتی با دستگاه‌ها و نهادهایی که در اجرای احکام قانونی اهمال داشته‌اند ضروری به نظر می‌رسد.

پیوست ۱

جدول ۱. واگذاری املاک مزاد و سهام تحت تملک بانک‌ها (میلیارد ریال)

ردیف	بانک	واگذاری انجام شده از اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۴ تا ابتدای دی‌ماه ۱۳۹۶	عملکرد ۶ ماهه از ابتدای دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خرداد ۱۳۹۷
۱	تجارت	۵۰۴۱۵	۱۶۷۸
۲	ملی ایران	۱۶۱۴۶	۱۵۸۲۵
۳	کشاورزی	۱۲۳۲۸	۱۱۰۲
۴	سپه	۶۴۵۲	۷۱۰
۵	صادرات ایران	۳۸۲۹	۳۲۱۱
۶	توسعه صادرات ایران	۲۵۵۹	۶
۷	ملت	۲۵۳۴	۱۳۰۵۶
۸	صنعت و معدن	۲۳۵۰	۴۵۰۵
۹	مسکن	۱۳۷۲	۹
۱۰	رفاه کارگران	۱۰۴۰	۴۰۲۸
۱۱	پست بانک ایران	۴۵۴	۱۰۵
۱۲	توسعه تعاون	۲۷۶	۶۰
	جمع کل	۹۹۷۵۵	*۴۴۲۹۵

مأخذ: گزارش^۱ معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی جمهوری اسلامی ایران
 * مبلغ ۳۱۳۵۳ میلیارد ریال سهام مزاد و مبلغ ۱۲۹۴۲ میلیارد ریال املاک مزاد(منبع: گزارش معاونت امور بانکی، بیمه و شرکت‌های دولتی وزارت امور اقتصادی و دارایی جمهوری اسلامی ایران به شماره ۶۲/۷۹۰۵۵ به تاریخ ۱۳۹۷/۴/۲۳).

پیوست ۲

جدول ۲. عملکرد بانک‌های مختلف در خصوص واگذاری اموال مزاد (ماده (۱۶))

بانک	شرح عملکرد
بانک صادرات ایران	ارسال فهرست اموال تهت تملک به اداره کل نظارت بر بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانک مرکزی برگزاری یک نوبت مزایده سراسری در سال ۱۳۹۵ و ۱۳۹۸ مزایده استانی در هر استان
بانک ملی ایران	<ul style="list-style-type: none"> قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶: این بانک از ابتدای سال ۱۳۹۴ تا پایان سه ماه سوم سال ۱۳۹۵، ۲۵ دوره مزایده سراسری برگزار نموده و ادارات امور شعب استان‌ها نیز اقدام به برگزاری مزایده‌های متعدد در حد اختیارات تفویضی نموده‌اند. حاصل اقدامات به این نحو بوده که در مجموع به تعداد ۲۶۵ مورد تعیین تکلیف شده است که در مجموع معادل ۱۳۱،۹۱۰،۷۹۴،۷۹۷ ریال است. همچنین سهام شرکت‌های گروه توسعه ملی به مبلغ ۷۸۳ میلیارد ریال و مدیریت طرح و توسعه آینده پویا به مبلغ ۱،۸۵۵ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۵ به فروش رفته است. از ابتدای دی‌ماه ۱۳۹۶ تا انتهای خردادماه ۱۳۹۷ نیز اقدام به فروش ۱۰ درصد از سهام شرکت مدیریت صنعت شوینده توسعه بهشهر به مبلغ ۲۷۳ میلیارد ریال و ۱۰ درصد از سهام شرکت شفا دارو به مبلغ ۴۸۰ میلیارد ریال، شرکت صنعتی و سهام شرکت معدنی توسعه ملی (سنگان) به مبلغ ۱۲۴۰۹ میلیارد ریال و همچنین فروش املاک مزاد به مبلغ ۲۴۲۸ میلیارد ریال نموده است.
مؤسسه اعتباری ملل	عملکردی گزارش نشده است.
بانک مسکن	<ul style="list-style-type: none"> قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶: عملکرد در خصوص اموال غیرمنقول و دارایی‌های بانک اموال تملیکی فروش رفته بانک: ۲ مورد اموال تملیکی اقاله شده بانک: ۵۰ مورد اموال تملیکی اقدام شده جهت فروش طی دوره: ۹۳ اموال مزاد ملکی فروش رفته: ۵ مورد اموال مزاد ملکی اقدام شده جهت فروش طی دوره: ۱۷ مورد عملکرد در خصوص اموال غیرمنقول و دارایی‌های شرکت‌های تابعه بانک از سال ۱۳۹۴ تا آذرماه ۱۳۹۶ شرکت‌های آریا بهروز کیش، توسعه تجارت الکترونیک مسکن آریا، خدمات مسافرت هوایی و جهانگردی فراز سیر نور و توسعه تجارت اندیشه آریا منحل گردیده‌اند. از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷: فروش املاک مزاد به مبلغ ۹ میلیارد ریال.
بانک قرض الحسنه مهر	طبق آخرین ارزیابی، ارزش کل املاک مزاد این بانک ۲۹۶،۲۴۰،۲۴۴،۸۰۰ ریال می‌باشد که در دو مرحله مزایده برگزار شده در مرحله اول ۵ رقبه ملک که مبلغ آنها ۱۰،۰۳۵،۰۹۱،۰۰۰ ریال و در مرحله دوم ۲ رقبه ملک که مبلغ پایه آنها ۳۹،۶۲۳،۲۰۰،۰۰۰ ریال بوده است (در مجموع ۱۶/۷ درصد ارزش املاک مزاد) به فروش رسیده است. همچنین اقدامات لازم جهت برگزاری مزایده و واگذاری مابقی املاک مزاد، در حال پیگیری است.
بانک صنعت و معدن	<ul style="list-style-type: none"> قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶: این بانک از سال ۱۳۸۷ تاکنون با برگزاری ۴۱ بار مزایده جهت فروش اموال تملیکی خود اقدام نموده است که منجر به واگذاری ۸۵ مورد تا پایان سال ۱۳۹۴ شده است. همچنین

شرح عملکرد	بانک
<p>از ابتدای سال ۱۳۹۵، اقدام به فروش ۲۰ مورد اموال تملیکی خود به ارزش ۷۵ میلیارد ریال کرده است. همچنین این بانک در راستای خروج از بنگاه‌داری طی سال‌های گذشته اقدام به واگذاری شرکت‌های وابسته نموده که منجر به واگذاری شرکت‌های همچون پارسیلون، پلی‌اکریل ایران، تولید مواد اولیه الیاف مصنوعی، لوله‌سازی خوزستان، متالورژی پودر ایران و ... گردیده است. در مجموع به تعداد ۲۸ ملک که معادل ۳,۳۴۸,۵۲۳,۳۹۷,۹۹۷ ریال می‌باشد به فروش رسیده و همچنین ۱۰ ملک دیگر به مذاکره برای فروش قرار داده شده است.</p> <p>لازم به توضیح است ارزش اموال تملیکی بانک حدود ۲۴۰۰ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به دارایی‌های بانک رقم بسیار ناچیزی بوده و اصولاً این بانک فاقد اموال مازاد برای فروش می‌باشد، ضمن اینکه عمده اموال تملیکی بانک محل اجرای طرح و ماشین‌آلات صنعتی می‌باشد که سهل‌البیع نبوده و با مشکل فروش مواجه هستند.</p> <p>- از ابتدای دی‌ماه ۱۳۹۶ تا انتهای خردادماه ۱۳۹۷: این بانک اقدام به فروش ۵۱ درصد از سهام شرکت سرمایه‌گذاری صنعت و معدن به مبلغ ۴۳۶۰ میلیارد ریال، انحلال شرکت آتیه الوند صنعت و معدن به ارزش ۱۰۴ میلیارد ریال و فروش املاک مازاد بانک به مبلغ ۱۴۵ میلیارد ریال نموده است.</p>	
<p>- قبل از دی‌ماه ۱۳۹۴:</p> <ul style="list-style-type: none">• در سال ۱۳۹۴ طی سه دوره مزایده برگزار شده تعداد کل اموال مازاد و تملیکی فروخته شده و اقاله شده جمعاً ۸۲ مورد به مبلغ حدوداً ۱۴۴ میلیارد ریال بوده که شامل فروش ۵۱ مورد اموال غیرمنقول به ارزش ۱۰۵,۷۶۲,۴۷۵,۵۲۳ ریال و ۲ مورد از اموال منقول به ارزش ۱۰۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال و اقاله تعداد ۲۹ فقره از املاک به ارزش ۳۸,۱۹۹,۹۸۵,۴۴۴ ریال می‌باشد.• در سال ۱۳۹۵ تا آذرماه این سال حدود ۲۱۰ مورد از اموال مازاد و تملیکی واجد شرایط توسط مدیریت شعب استان‌ها به مزایده گذاشته شده که از این تعداد ۲۷ مورد (شامل ۶ مورد اقاله شده و ۲۱ مورد دارای برنده مزایده) جمعاً به مبلغ ارزش ۴۶/۲ میلیارد ریال تعیین تکلیف گردیده است.<p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷: فروش املاک مازاد به مبلغ ۶۰ میلیارد ریال.</p>	بانک توسعه تعاون
<p>- قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶:</p> <ul style="list-style-type: none">• در راستای بهره‌برداری از ظرفیت‌های قانونی برای افزایش سرمایه از طریق فروش اموال مازاد (در اجرای مفاد بند «۳۷» قانون بودجه سال ۱۳۹۲ کل کشور) مبلغ ۱۰۰۱۷ میلیارد ریال از اموال غیرمنقول و وثایق تملیکی و نیز مبلغ ۲۰۰۲۷ میلیارد ریال سهام مازاد تحت تملک بانک (جمعاً معادل ۳۰۰۴۴ میلیارد ریال) را به فروش رسانده است و از محل منافع حاصله پس از طی مراحل قانونی مبلغ ۲,۴۸۹ میلیارد ریال به افزایش سرمایه بانک اختصاص یافته است.• از ابتدای سال ۱۳۹۴ با برگزاری چندین مرحله مزایده بالغ بر ۱۴۰۰ میلیارد ریال از وثائق تملیکی و اموال غیرمنقول و سرقفلی‌های مازاد را از ابتدای سال ۱۳۹۴ تاکنون واگذار نموده است.<p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خرداد ماه ۱۳۹۷:</p><ul style="list-style-type: none">• فروش املاک مازاد به مبلغ ۷۱۰ میلیارد ریال	بانک سپه
<p>- قبل از دی‌ماه ۱۳۹۵:</p> <ul style="list-style-type: none">• املاک فروخته شده در سال ۱۳۹۵ در تهران و شهرستان جمعاً به مبلغ ۱,۴۲۶,۰۷۶ میلیون ریال به شرح ذیل می‌باشد:	بانک تجارت

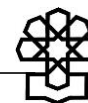
شرح عملکرد	بانک
<p>۱۰ - فقره املاک تملیکی در تهران حدوداً به مبلغ ۶۶۴,۶۹۶ میلیون ریال</p> <p>۷۶ - فقره املاک تملیکی در شهرستان به مبلغ ۳۵۳,۰۲۱ میلیون ریال</p> <p>۱۳ - فقره املاک مازاد در تهران به مبلغ ۲۶۴,۹۴۸ میلیون ریال</p> <p>۱۲ - فقره املاک مازاد در شهرستان به مبلغ ۱۴۳,۴۱۱ میلیون ریال</p> <ul style="list-style-type: none"> • فروش سهام بانک در شرکت‌ها در مجموع ۱۳,۷۱۱,۳۴۰ میلیون ریال به شرح ذیل می‌باشد: - فراورده‌های غذایی و قند یاسوج به مبلغ ۴۷۶,۷۳۵ میلیون ریال - مدیریت بهره‌برداری تولید برق فارس ۶,۸۹۰ میلیون ریال - عمران مسکن‌سازان استان مازندران ۱,۴۴۲ میلیون ریال - معادن فاریاب ۱,۵۰۰,۰۰۰ میلیون ریال - از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷: • فروش بخشی از سهام بانک در شرکت‌های پالایش نفت تبریز، مخابرات ایران، پتروشیمی خراسان، فولاد خوزستان، پتروشیمی مارون، پتروشیمی شازند، صنعتی و معدنی گل‌گهر، گروه مینا، سرمایه‌گذاری غدیر، پتروشیمی مبین، صنایع پتروشیمی خلیج فارس، سرمایه‌گذاری توسعه معادن و فلزات، بانک خاورمیانه، گروه بهمن، اسناد خزانه اسلامی، صندوق تجارت شاخصی کاردان، سبحان دارو، ارتباطات سیار ایران، نفت پارس، سینا دارو، شرکت بورس اوراق بهادار تهران، سرمایه‌گذاری البرز، پالایش نفت بندر عباس، قند شیرین خراسان و لیزینگ رایان سایپا جمعاً به مبلغ ۱۰۲۳ میلیارد ریال. • انحلال صندوق نیکوکاری الزهرا سلام الله علیها به ارزش ۱۰۰۰ میلیارد ریال • فروش املاک مازاد به مبلغ ۶۵۵ میلیارد ریال. 	
<p>در راستای اجرای «قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور»، اموال بانک به دو دسته مازاد و غیرمازاد تقسیم گردید که از کل اموال موجود به ارزش تقریبی ۱۳,۶۸۶ میلیارد ریال، معادل ۵,۲۶۹ میلیارد ریال آن به عنوان اموال مازاد شناسایی شد.</p> <p>عنویت مزایده برای ۲۲۲ ملک طی سال ۱۳۹۵ برگزار گردید که علی‌رغم انجام کلیه اقدامات فوق، این بانک تاکنون موفق به واگذاری بخش عمده‌ای از املاک مازاد تملیکی خود نگردیده است. اما آنچه از طریق مزایده تعیین خریدار شده است به تعداد ۳۱ ملک به ارزش تقریبی ۴۷ میلیارد ریال بوده است. همچنین مبیعه‌نامه فروش برای تعداد ۴۸ ملک به ارزش تقریبی ۲۰۱ میلیارد ریال منعقد گشته است.</p> <p>فروش نهایی اموال مازاد غیرمنقول بانک، فروش ۶۷ فقره از املاک مازاد تملیکی به ارزش تقریبی ۱۵۶ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ و فروش ۲۲ فقره از املاک مازاد تملیکی به ارزش تقریبی ۲۹ میلیارد ریال در ۶ ماهه دوم سال ۱۳۹۵ است.</p> <p>فروش سهام مازاد تحت تملک بانک به ارزش تقریبی ۹۵۸ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۴ و ارزش تقریبی ۲۱ میلیارد ریال در ۶ ماهه دوم سال ۱۳۹۵ انجام پذیرفته است. همچنین شرکت‌های تابعه بانک نیز با فروش سرمایه‌گذاری‌های خود به ارزش تقریبی ۳ میلیارد ریال، اقدام به فروش سهام مازاد خود نموده‌اند.</p>	بانک اقتصاد نوین
<p>- قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶:</p> <ul style="list-style-type: none"> • در پایان سال ۱۳۹۴ تعداد ۳۵۹ فقره از املاک مازاد بانک به مبلغ ۳,۷۹۳ میلیارد ریال واگذار و تعیین تکلیف گردید. بدین ترتیب بانک نسبت به تحقق بیش از ۱۰۰ درصد برنامه شده (۱۰۳ درصد مانده املاک تملیکی) نسبت به پایان سال ۱۳۹۳ اقدام نموده است. • براساس آمار و اطلاعات ۹ ماهه سال جاری (تا پایان ۱۳۹۵/۹/۳۰) تعداد ۲۴۴ فقره و 	بانک کشاورزی

شرح عملکرد	بانک
<p>به ارزش ۱,۲۷۰ میلیارد ریال از املاک تملیکی و مازاد واگذار شده است.</p> <p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خرداد ماه ۱۳۹۷:</p> <p>• فروش املاک مازاد به مبلغ ۱۱۰۲ میلیارد ریال.</p>	
<p>قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶:</p> <p>• تعداد پلاک‌های ثبتی فروخته شده معادل ۴۳ عدد به مبلغ ۲۴۰,۵۰۸ میلیون ریال و تعداد پلاک‌های ثبتی اقاله شده معادل ۲۱ عدد به ارزش ریالی ۳۳,۱۱۰ میلیون می‌باشد.</p> <p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷:</p> <p>• فروش سهام بانک تجارت به مبلغ ۶ میلیارد ریال.</p>	پست بانک ایران
<p>قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶:</p> <p>• طی سال ۱۳۹۴ تعداد ۲۴ رقبه به ارزش ۸۸۲/۴۴۳/۲۵۷/۲۲۹ ریال و سال ۱۳۹۵ تعداد ۲۴ رقبه به ارزش ۱۹۲۰۰/۱۹۱۷/۲۷۶/ ریال به فروش رسیده است.</p> <p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷:</p> <p>• فروش بخشی از سهام بانک در شرکت‌های صنایع مس ایران، سرمایه‌گذاری سپه، پتروشیمی خراسان، سرمایه‌گذاری گروه توسعه ملی، پتروشیمی جم، مخابرات ایران، فولاد مبارکه اصفهان، سرمایه‌گذاری صندوق بازنشستگی کشوری، بانک ملت، سیمان تهران، ارتباطات سیار، پتروشیمی جم و پتروشیمی مبین جمعاً به مبلغ ۳۸۵۳ میلیارد ریال.</p> <p>• فروش املاک مازاد به مبلغ ۱۷۵ میلیارد ریال.</p>	بانک رفاه کارگران
<p>قبل از دی‌ماه ۱۳۹۶:</p> <p>• در سال ۱۳۹۴، بخشی از اموال و سهام شرکت‌های تحت تملک بانک به ارزش دفتری ۱,۵۰۲,۵۳۴ میلیون ریال به فروش رسیده است. اهم اقدامات انجام شده به شرح زیر است:</p> <p>- سهام شرکت ساماندهی مطالبات معوق جمعاً به مبلغ ۱,۳۱۲ میلیون ریال به بانک سپه واگذار شده است.</p> <p>- ۵۱۷ میلیون از مجموع ۷۴۲ میلیون سهام شرکت گروه سرمایه‌گذاری امید (حدود ۷۰ درصد)، به فروش رسیده است. لازم به توضیح است که ۲۱۸ میلیون سهم از سهام یاد شده با ۱۸۵ میلیون سهم شرکت ملی صنایع مس ایران، ۱۶ میلیون سهم شرکت گسترش سرمایه‌گذاری ایران خودرو، ۱۵ میلیون سهم شرکت پالایش نفت اصفهان، ۱۰ میلیون سهم بانک تجارت، ۵ میلیون سهم شرکت سرمایه‌گذاری غدیر، و ۱/۵ میلیون سهم شرکت پالایش نفت بندرعباس مبادله شده است.</p> <p>- کل سهام بانک در شرکت دشت نشاط به مبلغ ۴۴۰ میلیارد ریال به شرکت بازرگانی یک و یک فروخته شده است.</p> <p>- ۷۰ درصد سهام شرکت گسترش تجارت برنا به بانک‌های کشاورزی و توسعه تعاون واگذار شده است. (۴۰ درصد به بانک کشاورزی و ۳۰ درصد به بانک توسعه تعاون)</p> <p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷:</p> <p>• فروش سهام بانک تجارت به مبلغ ۶ میلیارد ریال.</p>	بانک توسعه صادرات ایران
<p>تنها دارایی غیرمنقول متعلق به بانک مشترک ایران و ونزوئلا، ساختمان مرکزی آن می‌باشد و فاقد هرگونه اموال غیرمآزاد است. از طرف دیگر به دلیل انجام بررسی کارشناسی و اعتبار سنجی و تعیین درجه اعتباری متقاضیان استفاده از تسهیلات، در مقطع قبل از اعطای تسهیلات، نتیجتاً عمده تسهیلات اعطایی این بانک تا سررسید به حیطة وصول درآمده و بخش بسیار محدودی از بدهی بدهکاران ناشی از تسهیلات اعطایی/تعهدات ایجاد شده، پس</p>	بانک ایران و ونزوئلا

شرح عملکرد	بانک
از قرار گرفتن در طبقه مطالبات غیر جاری بازپرداخت گردیده‌اند. به همین دلیل بانک مشترک تاکنون هیچ‌گونه اموالی اعم از منقول، غیرمنقول، سرقفلی و سهام را که به عنوان تضمین تسهیلات اعطایی/تعهدات مشتریان خود محسوب می‌شده، تملیک ننموده است.	
گزارشی از عملکرد ارائه نشده است.	بانک شهر
<p>- فروش بخشی از سهام بانک در شرکت های فولاد مبارکه اصفهان، فراوری مواد معدنی ایران، صنایع شیمیایی ایران، به پرداخت ملت، ملی صنایع مس ایران، پالایش نفت بندر عباس (مبلغ فروش آن ۴۰۰۸ میلیارد ریال در قبال ۸۰۰ میلیارد ریال وجه نقد و مابقی پورتهوی سهام سایر شرکت‌ها بوده است)، چادرملو، پالایش نفت اصفهان، پالایش نفت شیراز، صندوقو بازارگردانی بانک ملت، توسعه صنایع سیمان، پتروشیمی شازند، سرمایه‌گذاری نفت و گاز تأمین، ارتباطات سیار، پتروشیمی مبین، واسپاری ملت و بیمه آسیا جمعاً به مبلغ ۵۸۸۰ میلیارد ریال.</p> <p>- فروش املاک مازاد بانک به مبلغ ۷۲۴۸ میلیارد ریال (فروش برج جام به مبلغ ۵۴۰۰ میلیارد ریال که ۷۰ درصد آن به صورت نقد و اقساط و مابقی در قبال دریافت سایر دارایی‌ها انجام پذیرفته است).</p>	بانک ملت
<p>- از دی‌ماه ۱۳۹۶ تا خردادماه ۱۳۹۷:</p> <ul style="list-style-type: none"> • فروش بخشی از سهام بانک در شرکت‌های پتروشیمی چهارم، پتروشیمی زنجان، پتروشیمی داراب، پتروشیمی فسا، کود شیمیایی اوره لردگان، پالایش نفت اصفهان، سرمایه‌گذاری غدیر، فولاد مبارکه اصفهان و سیمان سپاهان اصفهان جمعاً به مبلغ ۲۹۰۶ میلیارد ریال. • فروش املاک مازاد به مبلغ ۳۰۵ میلیارد ریال 	بانک صادرات

مأخذ: مکاتبات مرکز پژوهش‌های مجلس با بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و گزارش دریافتی از وزارت امور اقتصادی و دارایی.

جدول ۳. آمار انتشار اوراق دولتی از طریق نهاد واسط

ردیف	بانی	واسط	نوع اوراق	تاریخ انتشار	دارایی	مبلغ اوراق (میلیون ریال)	نرخ (درصد)	مدت اوراق (سال)	مقاطع پرداخت (ماه)
۱	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت	آذر دوم	اجاره	۹۴/۱۲/۲۶	دو قطعه زمین و چهار فروند هواپیما	۵,۰۰۰,۰۰۰	۲۱	۴	۶
۲	شرکت مادر تخصصی بازرگانی دولتی ایران - سررسید شده	مهر	مرابحه	۹۵/۰۷/۱۹	تامین منابع مالی جهت خرید گندم	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰	۲	سالانه
۳	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت (آموزش و پرورش)	شهریور سوم	اجاره	۹۵/۱۱/۱۸	زمین مجتمع فرهنگی اردویی شهید باهنر (منظریه) واقع در ناحیه یازده شمیرانات	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰	۴	۶
۴	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	تیر سوم	مرابحه	۹۵/۱۱/۱۸	خرید دارو	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰	۴	۶
۵	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری)	مرداد سوم	اجاره	۹۵/۱۲/۲۴	زمین متعلق به دانشگاه اصفهان	۴,۰۰۰,۰۰۰	۲۰	۴	۶
۶	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت	بهمن سوم	مرابحه	۹۶/۰۸/۲۰	خرید گندم	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۷	۴	۶
۷	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت	فروردین چهارم	مرابحه	۹۶/۰۹/۲۲	تامین نقدینگی مورد نیاز برای طرح تحول سلامت	۱۷,۳۸۰,۰۰۰	۱۷	۴	۶
۸	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت	شهریور چهارم	منفعت	۹۶/۱۲/۱۵	تامین مالی دولت	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۸	۳,۵	۶
۹	وزارت امور اقتصادی و دارایی به نمایندگی از دولت	شهریور چهارم	منفعت	۹۶/۱۲/۲۶	تامین مالی دولت	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰	۳,۵	۶
						۱۵۶,۳۸۰,۰۰۰			

پیوست ۴

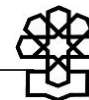
جدول ۴. تغییرات و اصلاحات اعمال شده در آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۰)

تاریخ اصلاح	محورهای اصلاح شده
۱۳۹۴/۰۶/۰۸	<p>۱. در ماده (۲)، عبارت «تا پایان آذر ۱۳۹۴» بعد از عبارت «به صورت علی‌الحساب» اضافه و عبارت «و پرونده تسهیلاتی این دسته از بدهکاران قابل طرح در کارگروه ملی خواهد بود» حذف شده است.</p> <p>۲. متون زیر به عنوان تبصره‌های «۲» و «۳» به ماده (۳) الحاق و تبصره قبلی به عنوان تبصره «۱» تلقی شده است:</p> <p>تبصره «۲»- بانک عامل موظف است ظرف دو ماه پس از درخواست بدهکارانی که فاقد اقساط سررسید شده می‌باشند و دو ماه پس از تاریخ پرداخت بیست‌وپنج درصد وجه علی‌الحساب اقساط سررسید شده برای بدهکارانی که دارای اقساط سررسید شده می‌باشند، محاسبات بدهی آنها را بر اساس این آیین‌نامه انجام و به وی ابلاغ نماید.</p> <p>تبصره «۳»- بدهکاران به حساب ذخیره ارزی که تا زمان ابلاغ قانون بدون استفاده از مفاد مصوبات شماره ۴۶۰۷۵/۱۷۶۷۶۱ مورخ ۱۳۹۰/۹/۸ و شماره ۱۸۳۳۰۲/۴۹۸۵۴ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۱۱ و اصلاحیه بعدی آن و مصوبات موردی هیئت امنای حساب ذخیره ارزی اقساط سررسید شده نداشته باشند، حسب دستورالعملی که توسط کارگروه ملی تهیه و به تأیید وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌رسد، با تأیید کارگروه ملی از تخفیف حداکثر پنج درصد سود مندرج در بند «۳» ماده (۳) این آیین‌نامه بهره‌مند می‌شوند.</p> <p>۳. در ماده (۴)، عبارت «به مأخذ بیست درصد» بعد از عبارت «تسهیلات عقود مبادله‌ای» اضافه شده است.</p> <p>۴. متون زیر به عنوان تبصره‌های «۱» و «۲» به ماده (۴) الحاق و تبصره قبلی حذف شده است:</p> <p>تبصره «۱»- چنانچه متقاضی در تسویه اقساط سررسید شده، ظرف مهلت مقرر در چارچوب این آیین‌نامه اقدامی ننماید و جوه پرداختی موضوع این آیین‌نامه به عنوان بخشی از اقساط معوقه تسهیلات بر اساس قرارداد قبلی لحاظ و به نرخ روز بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به حساب ذخیره ارزی واریز خواهد شد.</p> <p>تبصره «۲»- در صورت تقسیط اقساط سررسید نشده چنانچه حداکثر دو یا سه قسط متوالی معوق شود، بدهکار مکلف به پرداخت مانده بدهی بر اساس مفاد قراردادهای منعقد و مصوبات قبلی هیئت امنای حساب ذخیره ارزی حسب مورد می‌باشد.</p> <p>۵. متون زیر به عنوان مواد (۲۰) و (۲۱) به آیین‌نامه الحاق شده است:</p> <p>ماده (۲۰)- در مطالبات حساب ذخیره ارزی که بابت بدهی دولت به بانک‌ها تهاتر شده است، جریمه تأخیر سهم دولت بخشیده می‌شود.</p> <p>ماده (۲۱)- بدهکارانی که نسبت به بازپرداخت اقساط تسهیلات (اصل و سود) اقدام نموده و دارای اقساط معوق نیستند و صرفاً به علت تأخیر در پرداخت اقساط بابت خسارت تأخیر تأدیه (سود تأخیر و جریمه تأخیر) بدهی دارند، مشمول بخشودگی جریمه تأخیر (به استثنای سود دوره تأخیر) خواهند بود.</p>
۱۳۹۵/۰۱/۱۸	<p>الف) در بند «۱» تصویب‌نامه شماره ۱۰۳۵۵۱ / ت ۵۲۴۲۷ هـ مورخ ۱۳۹۴/۸/۱۰ عبارت «تا پایان آذر سال ۱۳۹۴» به عبارت «تا پایان مرداد سال ۱۳۹۵» اصلاح شده است.</p> <p>ب) متن زیر به عنوان ماده (۲۲) به آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور موضوع تصویب‌نامه شماره ۵۸۹۵۵ / ت ۵۲۰۸۰ هـ مورخ ۱۳۹۴/۵/۱۱ الحاق گردیده است:</p> <p>ماده (۲۲)- مانده بدهی ارزی تسهیلات‌گیرندگانی که تسهیلات اعطایی به آنها از محل حساب ذخیره ارزی به عاملیت بانک‌های ملت، صادرات ایران، تجارت و رفاه کارگران بوده و با بدهی دولت به بانک‌های مذکور تهاتر شده است (موضوع تصویب‌نامه‌های شماره ۱۵۰۰۴۲/ت ۴۵۲۵۱ هـ، شماره ۴۵۲۵۱/۱۵۰۰۵۳، شماره ۴۵۲۵۱/۱۵۰۰۶۱ و شماره ۴۵۲۵۱/۱۵۰۰۷۵ مورخ ۱۳۸۹/۶/۳۰) و همچنین مانده بدهی ارزی تسهیلات‌گیرندگانی که تسهیلات اعطایی به آنها از محل بند «۷» تبصره «۲» قانون بودجه سال ۱۳۸۵ کل کشور بوده و مطابق بند «ه» تبصره «۲» قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور به عنوان افزایش سرمایه بانک</p>

تاریخ اصلاح	محورهای اصلاح شده
	صنعت و معدن منظور گردیده است، مشمول استفاده از مزایای این آیین نامه می باشد. تبصره- تأمین مابه التفاوت ریالی به منظور تسویه مورد بحث مطابق ماده (۱۱) آیین نامه اجرایی یاد شده پس از تأیید سازمان حسابرسی از محل حساب ذخیره ارزی خواهد بود.
۱۳۹۵/۰۵/۰۶	در ماده (۲۲) الحاقی آیین نامه اجرایی ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید رقابت پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، موضوع بند «ب» تصویب نامه شماره ۱۰۹۵۹ / ت / ۵۳۰۰۷ هـ مورخ ۱۳۹۵/۲/۴، عبارت «و نیز مانده بدهی ارزی تسهیلات گیرندگانی که تسهیلات اعطایی به آنها در اجرای جزء «ق» بند «۳» قانون بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور موضوع تصویب نامه شماره ۳۰۰۸۴۶ / ت / ۴۶۱۸۰ هـ مورخ ۱۳۸۹/ ۱۲/ ۲۸ با بدهی دولت به بانک کشاورزی تهاتر شده است» پس از عبارت «منظور گردیده است» اضافه شده است.
۱۳۹۵/۰۵/۱۰	۱. در ماده (۲)، عبارت «تا پایان مرداد سال ۱۳۹۵» به عبارت «تا پایان شهریور سال ۱۳۹۵» اصلاح شده است. ۲. در ماده (۴)، عبارت «ظرف ۶ ماه پس از تاریخ تعیین تکلیف» به عبارت «تا تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۵» اصلاح شده است.
۱۳۹۵/۱۲/۰۴	۱. در ماده (۲) عبارت «تا پایان خرداد سال ۱۳۹۶» جایگزین عبارت «تا پایان شهریور سال ۱۳۹۵» شده است. ۲. متن زیر جایگزین ماده (۳) و بندهای آن شده است: ماده (۳)- نرخ تسویه نهایی اقساط تسهیلات بابت پرداختی های اعتبارات-بروات اسنادی و یا حواله های ارزی به ازای هر دلار و یا معادل آن به سایر ارزها بر اساس اعلام بانک مرکزی خواهد بود که به شرح زیر محاسبه می شود: الف) تسهیلات پرداختی قبل از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۳ ارزش حال یک واحد ارز پرداختی (شامل اصل و سود) در تاریخ ۱۳۹۱/۷/۳ بر حسب نرخ سود مندرج در قرارداد به صورت ارزی. ب) تسهیلات پرداختی پس از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۳ با رعایت بند «الف» ماده (۵) این آیین نامه پس از کسر اصل اقساط مرتبط پرداخت شده. پ) مجموع بدهی های موضوع بندهای «الف» و «ب» بر حسب نرخ دوازده هزار و دویست و شصت (12,260) ریال به ازای هر دلار و یا معادل آن به سایر ارزها بر حسب اعلام بانک مرکزی به ریال تبدیل می شود. تومان- ارزش حال مبلغ ریال موضوع بند «پ» بر حسب نرخ سود تسهیلات عقود مشارکتی به مأخذ پانزده درصد از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۴ تا زمان تسویه بدهی محاسبه می گردد و مبلغ حاصله به عنوان اصل و فرع ریالی محاسبات موضوع بند «پ» در نظر گرفته می شود. ۳. در ماده (۴) عبارت های «تا پایان اسفند ۱۳۹۶» و «به مأخذ پانزده درصد» به ترتیب جایگزین عبارت های «تا تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۵» و «به مأخذ بیست درصد» شده است. ۴. متن زیر جایگزین بند «الف» ماده (۵) و تبصره بند مذکور حذف شده است: الف) تسهیلات پرداختی که حداقل یک پرداختی در قالب اعتبارات-برات اسنادی و یا حواله ارزی قبل از تاریخ ۱۳۹۱/۷/۴ (راه اندازی اتاق مبادلات ارزی) داشته باشد. ۵. متون زیر به عنوان مواد (۲۳)، (۲۴) و (۲۵) به آیین نامه الحاق شده است: ماده (۲۳)- مهلت های مقرر در این آیین نامه به هیچ عنوان تمدید نخواهد شد و چنانچه تسهیلات گیرندگان در مهلت های تعیین شده نسبت به تسویه اقدام نمایند، باید مطابق دستورالعمل های حساب ذخیره ارزی نسبت به تسویه اقدام نمایند. ماده (۲۴)- اصلاحات این تصویب نامه به کلیه تسهیلات گیرندگانی که در چارچوب این آیین نامه اقدام به تعیین تکلیف یا تسویه نموده اند، تسری می یابد. تبصره- مابه التفاوت مبالغ مازاد دریافتی از تسویه کنندگان در چارچوب این آیین نامه که به حساب ذخیره

محو‌های اصلاح شده	تاریخ اصلاح
<p>ارزی واریز شده است، از محل ماده (۱۱) این آیین‌نامه تأمین می‌شود. ماده (۲۵) - آن دسته از بدهکارانی که دارای اقساط سررسید شده هستند، در صورت پرداخت حداقل بیست و پنج درصد علی‌الحساب موضوع ماده (۲) این آیین‌نامه، محرومیت‌های زیر رفع می‌شود: الف) عدم گشایش اعتباری اسنادی ب) عدم اعطای هر گونه تسهیلات (ارزی و ریالی). پ) عدم تحویل دسته چک و افتتاح حساب جاری جدید.</p>	
<p>موضوع تمدید مهلت زمان پس از چند بار اصلاح، در جلسه مورخ ۳/ ۱۰/ ۱۳۹۷ کمیسیون اقتصاد مطرح و مقرر شد تمدید آیین‌نامه در هیئت وزیران مطرح شود. بر این اساس هیئت وزیران در جلسه ۱۲/ ۱۰/ ۱۳۹۷ تصویب کرد در ماده (۴) اصلاحی آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۰) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور و اصلاحات بعدی آن موضوع بند «۱» تصویب‌نامه شماره ۱۶۹۴۷۵/ت/۵۵۱۶۴ هـ مورخ ۲۸/ ۱۲/ ۱۳۹۶ عبارت «تا پایان شهریور سال ۱۳۹۷» به عبارت «تا پایان خرداد سال ۱۳۹۸» و در تبصره «۳» الحاقی ماده یاد شده موضوع بند «۲» تصویب‌نامه مذکور، عبارت «۳۱/ ۳/ ۱۳۹۷» به عبارت «۲۹/ ۱۲/ ۱۳۹۷» اصلاح شود.</p>	<p>۱۳۹۷/۱۰/۱۲</p>

پیوست ۵

جدول ۵. عملکرد بانک‌های عامل در اجرای ماده (۲۰) در خصوص تسهیلات حساب ذخیره ارزی
(گزارش عملکرد مربوط به سال ۱۳۹۶ می باشد)

شرح عملکرد	بانک عامل
از تاریخ ابلاغ قانون مذکور به تسهیلات‌گیرندگان، با دریافت مبلغ ۱,۸۷۰,۴۱۹,۸۵۰,۹۳۰ ریال، تعداد ۶۴ پرونده اعتبار اسنادی از محل تسهیلات حساب ذخیره ارزی تسویه شده و سهم دولت از مبالغ وصولی جمعاً به مبلغ ۱,۵۶۹,۸۸۰,۷۳۵,۱۶۹ ریال به حساب ذخیره ارزی واریز گردید.	بانک ملی ایران
مراتب اعمال ماده (۲۰) قانون را در خصوص یک فقره پرونده ارزی از کارگروه ملی (دبیر کمیسیون اقتصادی هیئت) استعلام نموده، لکن پاسخی دریافت نگردیده است.	بانک مسکن
تعداد ۱۴۷ پرونده تسهیلاتی به ارزش ۲,۸۳۰ میلیون دلار آمریکا مشمول مقررات این ماده قانونی بوده‌اند که مراتب به کلیه مشمولین ابلاغ شده است. از این تعداد ۵۶ پرونده تسهیلاتی با مانده بدهی ۱,۳۴۵ میلیون دلار ضمن واریز مبلغ ۳,۰۴۸ میلیارد ریال پیش پرداخت، نسبت به تعیین تکلیف بدهی خود در چارچوب این ماده اقدام نموده‌اند.	بانک صنعت و معدن
دستورالعمل اجرایی این ماده در مردادماه سال جاری از جانب هیئت محترم دولت به بانک ابلاغ گردیده که مراتب در تاریخ ۱۳۹۵/۶/۶ طی نامه‌ای به کلیه مدیریت‌ها و شعب ارزی بانک ابلاغ شد. بر اساس آخرین اصلاحیه ابلاغی از جانب هیئت محترم دولت، فرصت واریز ۲۵ درصد از بدهی تا ۱۳۹۵/۶/۳۱ و مهلت تعیین تکلیف پرونده بدهکاران تا ۱۳۹۵/۱۲/۱۵ تعیین گردید که ضمن ابلاغ به مدیریت‌ها و شعب ارزی، به کلیه مشتریان ذی‌ربط نیز اطلاع‌رسانی شده و طی سال جاری جلسات مذاکره حضوری متعددی در این خصوص برگزار گردیده است.	بانک کشاورزی
به استناد این ماده، تعداد ۶۷ پرونده نسبت به واریز علی‌الحساب بدهی خود به ارزش ۹,۰۰۰ میلیارد ریال و بر اساس دستورالعمل اجرایی تدوین شده، اقدام نمودند که تا تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۵ مهلت تعیین تکلیف نهایی پرونده را داشته‌اند.	بانک کشاورزی
در خصوص این ماده عملکردی نداشته است.	پست بانک ایران
تعداد کل پرونده‌هایی که مشمول این ماده و در ارتباط با بانک سپه بوده‌اند معادل ۱۰۴ عدد می‌باشد. مجموع مبلغ ارزی مانده بدهی قبل از انجام محاسبات معادل ۱,۰۶۹,۲۹۳,۶۱۰ دلار بوده و مبلغ ریالی مانده بدهی بعد از انجام محاسبات معادل ۲۰,۰۹۶,۴۸۷,۹۷۲,۶۶۹ ریال بوده که از این مبلغ کل واریزی به حساب بانک توسط مشتریان بابت استفاده از آیین‌نامه ماده (۲۰) برابر ۳,۲۵۶,۰۳۲,۶۳۹,۶۶۷ ریال می‌باشد.	بانک سپه
از این تعداد ۷۳ پرونده با پرداخت ۲۵ درصد علی‌الحساب اقساط سررسید شده تعیین تکلیف نموده‌اند. مبلغ ریالی ۲۵ درصد علی‌الحساب واریزی معادل ۸۳۴,۰۹۱,۱۰۸,۶۸۰ ریال بوده که این مبلغ برای مانده بدهی ارزی معادل ۶۴۲,۴۰۹,۲۳۵ دلار پیش از محاسبات با شرایط ماده (۲۰) بوده است.	بانک سپه
پرونده‌هایی که کاملاً با استفاده از ظرفیت ماده (۲۰) این قانون تسویه نموده‌اند به تعداد ۱۴ پرونده بوده که مبلغ ارزی بدهی قبل از انجام محاسبات آنها معادل ۵۶,۹۳۵,۱۱۰ دلار بوده که مبلغ واریزی آنها به ریال بابت آن معادل ۱,۷۷۸,۹۴۸,۲۶۲,۷۶۸ ریال بوده است.	بانک سپه
مجموع پرونده‌هایی که دارای اقساط سررسید شده نمی‌باشند و با ارائه درخواست کتبی تکلیف نموده‌اند به تعداد ۱۷ عدد می‌باشند که مبلغ ارزی مانده بدهی قبل از انجام محاسبات معادل ۲۰۵,۷۰۹,۵۸۴ دلار و مبلغ معادل ریالی آن بعد از انجام محاسبات ۳,۷۳۲,۰۲۲,۲۶۷,۵۵۸ ریال بوده است.	بانک سپه

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۳۶۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: گزارش عملکرد قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور در حوزه بازارهای مالی

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازارهای مالی)

تهیه و تدوین کنندگان: محمدتقی نظریان مفید، سیدکمال حسینی

مدیر مطالعه: موسی شهبازی غیائی

ناظران علمی: سیدعلی روحانی، صمد عزیزنژاد

متقاضی: حمیدرضا فولادگر (رئیس کمیسیون حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای سیاست‌های

کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر

۲. ارزیابی عملکرد نظام مالی

۳. افزایش سرمایه بانک‌ها

۴. اموال مازاد بانک‌ها

۵. حساب ذخیره ارزی

۶. تسهیلات معوق

۷. اوراق مشارکت

۸. تعهدات ارزی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۷/۱۲/۲۲